

Trygg på trening med Redd Barna

Første delrapport i et følgeforskningsprosjekt

MORTEN RENSLO SANDVIK, LOTTE STANG AUNE,
ÅSE STRANDBU OG HANNE SOGN

Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett

Rapport 1/2022

Forord

I 2021 utlyste Redd Barna et oppdrag om å gjennomføre en følgeevaluering av kurset *Trygg på trening med Redd Barna*. Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett (FOBU) ved Norges idrettshøgskole (NIH) ble tildelt oppdraget. Forskningsprosjektet pågår fra 2021 til 2024. Dette er den første delrapporten fra prosjektet.

Vi ønsker å takke alle som har vært involvert i forskningen så langt. En spesiell takk går til dere i Redd Barna og i idretten som har stilt opp til intervju, og til referansegruppen som har fulgt prosjektet og gitt konstruktive innspill til forskningsdesign og rapportutkast. Referansegruppen har bestått av Elin Langli i Redd Barna, Gerd Marie Solstad og Kari Stefansen ved Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Kari Fasting og Christian Thue Bjørndal ved NIH, Karin Redenius ved GIH og Signe Agergaard ved Aalborg Universitet. En stor takk til Marie Loka Øydna og Olav Skrudland ved NIH for viktige bidrag til forskningen. Takk også til Lone Friis Thing ved NIH som sammen med Kari Stefansen har kvalitetssikret rapporten.

Prosjektet er finansiert av Redd Barna.

Juni 2022

Morten Renslo Sandvik

Lotte Stang Aune

Åse Strandbu

Hanne Sogn

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Sammendrag	6
1. Innledning	9
2. Forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep i norsk idrett	10
3. Innledende om <i>Trygg på trening</i>	12
4. Teori og sentrale begreper	15
4.1. Teoretisk tilnærming	15
4.2. Begrepsbruk: Vold og seksuelle overgrep	16
5. Rapportens datagrunnlag og metode	19
6. Forskning om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i og utenfor idrett	20
6.1. Forskning om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i Norge	20
6.2. Forskning om vold og seksuelle overgrep i idrett	24
6.3. Forskning om «safeguarding»-initiativ i idrett	26
7. <i>Trygg på trening</i> : Aktørenes endringsforståelser og status for prosjektet	28
7.1. Endringsforståelser i Redd Barna og NIF	30
7.1.1. Målsettinger	30
7.1.2. Målgrupper	31
7.1.3. Antakelser om problemet	32
7.1.4. Antakelser om implementering	34
7.1.5. Antakelser om virkning	35
7.1.6. Oppsummering	36
7.2. <i>Trygg på trening</i> i tre særforbund	37
7.2.1. <i>Trygg på trening</i> i Norges Fotballforbund	37
7.2.2. <i>Trygg på trening</i> i Norges Svømmeforbund	39
7.2.3. <i>Trygg på trening</i> i Norges Kampsportforbund	43
7.2.4. Oppsummering	46
8. Oppsummering og diskusjon	46
9. Referanser	49

Sammendrag

Den organiserte idretten i Norge omtales gjerne som en sentral arena for folkehelse, integrering og livsutfoldelse. Samtidig foregår vold og seksuelle overgrep i idretten som ellers i samfunnet. Blant tiltakene som forsøker å opplyse og forebygge slike hendelser i idretten, er *Trygg på trening med Redd Barna*. *Trygg på trening* er et kurstilbud til trenere og andre tillitspersoner i den organiserte idretten, som setter søkelys på vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom – i og utenfor idretten. Kurset skal bidra til å fremme kunnskap, bevissthet og handlingskompetanse, samt utvikling og implementering av beredskapsplaner og rutiner i idrettslag. Kurset ble først utviklet av Redd Barna i samarbeid med Norges fotballforbund (NFF) og er senere tilpasset flere andre særforbund.

I et treårig følgeforskningsprosjekt skal forskere fra Forsknings-senter for barne- og ungdomsidrett (FOBU) ved Norges idretts-høgskole (NIH) forske på gjennomføringen av *Trygg på trening* og betydningen kurset kan ha i den organiserte idretten. Dette er rapporten fra prosjektets første fase, som er en kartlegging. Rapporten tar for seg tre sett med spørsmål:

1. Først gjennomgås tidligere forskning som kan si noe om utbredelse av vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i idretten og i det norske samfunnet. Hvor utbredt er disse fenomenene? Hvem er det som utøver vold og seksuelle overgrep mot barn og unge? I hvilke kontekster og situasjoner skjer vold og seksuelle overgrep mot barn

og unge? Hva gjør idrettsorganisasjoner for å forebygge og håndtere vold og seksuelle overgrep mot barn og unge, og hvordan lykkes dette arbeidet?

2. Deretter undersøkes endringsforståelsene som ligger til grunn for *Trygg på trening*. Hva vil de involverte aktørene oppnå med *Trygg på trening*, og hvem er de sentrale målgruppene? Hvilke problemforståelser legger aktørene til grunn, hvordan ser de for seg implementeringen av kurset og hva ser de som viktig for å nå målsettingene?
3. Til sist ser rapporten på prosessen med å utvikle og implementere *Trygg på trening* i tre særforbund hittil. Hvordan ble ideen til prosjektet til? Hvordan

har kursopplegget blitt utformet og endret, til nå? Hva er status når det gjelder kursgjennomføring og implementering per 2022?

Datamaterialet i rapporten er intervjuer med sentrale aktører i Redd Barna, NIF og tre særforbund (NFF, Norges Svømmeforbund (NSF) og Norges Kampsportforbund (NKF)), samt relevante dokumenter.

Rapportens hovedfunn kan oppsummeres i følgende punkter:

1. Tidligere forskning om idrett i Norge og internasjonalt – og om samfunnet i stort gjort i Norge – tegner et nyansert bilde av omfang, av hvem som utfører og blir utsatt for

vold og seksuelle overgrep, og om konsekvenser for de som blir utsatt. Et funn som er særlig relevant for videreutviklingen av *Trygg på trening*, er at en betydelig andel av seksuelle overgrep mot barn og ungdom utføres av jevnaldrende. Kursmaterialet i *Trygg på trening* beskriver i hovedsak voksne tillitspersoner og trenere som mulige utøvere av vold og seksuelle overgrep. Bevisstgjøring om at slike hendelser også forekommer innad i jevnaldrederelasjoner, og handlingskompetanse for å håndtere slike tilfeller, er et tema som bør diskuteres i videreutviklingen av kurset.

2. De involverte aktørene har litt ulike perspektiver på *Trygg på trenings* målsettinger og underliggende problemantakelser. Et viktig eksempel er at *Trygg på trening* tematiserer vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom både i og utenfor idrettsarenaen. Trenere og tillitspersoners mulighet til å avdekke hendelser utenfor idretten, som i hjemmet, fremstår som et viktig perspektiv for Redd Barna. NIF uttrykker en viss bekymring for dette perspektivet, primært som et pragmatisk argument om at det kan virke kontraproduktivt for implementering og virkning. Betydningen av kursets fokus på hendelser utenfor idrettsarenaen er et tema for den videre forskningen.
3. Selv om det er forskjeller mellom de tre særforbundene vi har studert, så synes implementeringsprosessen jevnt over å ha bremsset opp. De tre særforbundene forteller om status for våren 2022 at *Trygg på trening* ikke har lyktes med å gå over i det Redd Barna kaller en «selvimplementerende» fase. NFF og NSF har hatt god deltakelse på kurs arrangert på tvers av klubber med kursholdere fra Redd Barna, men svært få idrettslag har gjennomført kurs på egenhånd. NKF har hatt for få påmeldte til å gjennomføre kurs. Dette kan til dels tilskrives nedstengninger i forbindelse med koronapandemien og ettervirkninger av disse. Samtidig er et spørsmål om manglende implementering kan tilskrives kursets innretning eller ambisjonen om selvimplementering, og at justeringer må til for at kurset skal nå bredt ut. Dette blir også et viktig fokus i det videre arbeidet med *Trygg på trening* – og i følgeforskningen.
4. De tre særforbundene vi har studert illustrerer betydningen av idretters egenart og særforbunds organisasjonskultur og ressurser for muligheten til å lykkes med et tiltak som *Trygg på trening*. Ulike særforbund utgjør svært ulike implementeringskontekster. De tre særforbundene vi har studert varierer på mange vis som har relevans for implementeringen av kurset, og spesielt for muligheten til at kurset kan bli selvimplementerende. Et viktig spørsmål å forfølge videre er hvordan *Trygg på trening* bedre kan tilpasses ulike særforbund som implementeringskontekster. Etablerte

samarbeidsrelasjoner mellom Redd Barna, særforbund og NIF gjør at det synes å være gode forutsetninger for å lykkes med dette arbeidet.

Trygg på trening gir informasjon og veiledning om et tema som har vist seg utfordrende for idrettslag å ta tak i. At kurset skal være enkelt å holde og lite ressurskrevende for det enkelte idrettslag synes som et premiss for å nå bredt ut i den organiserte idretten. Behovet for et slik tiltak er stort, og kurset har et klart potensiale. Denne kartleggingsrapporten fokuserer mer på spenninger og utfordringer enn på samstemtheter og forhold som synes å fungere godt. Ambisjonen er å gi et sett med tidlige tilbakemeldinger og refleksjonspunkter for det videre arbeidet med kursutvikling og -implementering. Videre implementering av *Trygg på trening*, hvordan kurset arter seg i praksis, oppleves av deltakerne og får følger i idrettslag, og dets langsiktige virkninger for barn og unges trygghet i norsk idrett er temaer for følgeforskningen i fortsettelsen.

1. Innledning

Den organiserte idretten i Norge er fremhevet som en sentral arena for folkehelse, integrering og livsutfoldelse, og favner om svært mange. Norges idrettsforbund (NIF) er den største frivillige organisasjonen i Norge med over 1.7 millioner medlemskap ved utgangen av 2020 (NIF, 2021). 90 prosent av alle barn og ungdom i Norge er på en eller annen måte involvert i organisert idrett i løpet av oppveksten (Bakken, 2019). Vold og seksuelle overgrep foregår i idretten som ellers i samfunnet. Temaet var lite omtalt fram til 1990-tallet, men flere forhold, blant annet avsløringer av seksuelle overgrep mot idrettsutøvere på toppnivå (Fasting, Brackenridge, Sundgot-Borgen, 2003; Fasting og Sand, 2014; Burke, 2021) og mer oppmerksomhet om vold og seksuelle overgrep i samfunnet ellers (Skilbrei, Stefansen og Heinskou, 2019; Skilbrei og Stefansen 2018), har bidratt til mer oppmerksomhet om dette også i idretten. De siste årene har spesielt seksuelle overgrep i idrett vært tema for flere større avisoppslag (se for eksempel Christiansen m. fl., 2021; Løberg m. fl., 2020; Tønset m. fl., 2022).

I forskningslitteraturen forstås vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom gjerne som *gjenstridige problemer* (Johansson og Stefansen, 2019; Backe-Hansen, Smette og Vislie 2017), «wicked problems» på engelsk. Med gjenstridig menes at problemene har kompliserte årsaksforhold. Et gjenstridig problem påvirkes eller forsterkes gjerne av andre problemer, som fattigdom, mental helse og bruk av rusmidler (Johansson og Stefansen, 2019). Det engelske begrepet fanger bedre opp en tilleggsdimensjon, nemlig at de fleste assosierer vold og seksuelle overgrep mot barn med umoral eller ondskap.

I møte med gjenstridige problemer er det rimelig å forstå den organiserte idrettens rolle på to måter: På den ene siden som del av problemet, der idrettens logikker, arenaer og relasjoner interagerer med andre sammensatte årsaksfaktorer; på den andre siden som del av løsningen som må bestå av tiltak på flere nivåer, fra det politiske og det juridiske til forebyggings- og håndteringsarbeid i idrettens organisasjoner. Et betydelig bidrag fra den organiserte idretten kan for eksempel være at frivillige og ansatte trenere og ledere har tilstrekkelig kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom, og trygghet til å handle og varsle ved eventuell mistanke. Trenere og ledere møter barn og unge som tillitspersoner, dersom trenere og ledere ikke har tilstrekkelig kunnskap og handlingskompetanse, for eksempel ved mistanke om at et barn har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep, vil dette kunne gå under radaren.

Trygg på trening med Redd Barna (heretter *Trygg på trening*) er et kurstilbud til trenere og andre tillitspersoner i idretten. Kurset har som mål å bidra til en tryggere barne- og ungdomsidrett, og setter søkelys på vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom – i og utenfor idretten. Kursene skal bidra til å fremme

kunnskap, bevissthet og handlingskompetanse, samt utvikling og implementering av beredskapsplaner og rutiner i idrettslag.

Forskningssenter for barne- og ungdomsidrett (FOBU) ved Norges idrettshøgskole (NIH) er i gang med en evaluering av *Trygg på trening*. Evalueringen er utformet som et treårig følgeforskningsprosjekt. Dette er den første rapporten fra prosjektet.

Rapporten tar for seg tre sett med spørsmål:

1. Først gjennomgår vi tidligere forskning som kan si noe om utbredelse av vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i idretten og i det norske samfunnet. Hvor utbredt er disse fenomenene? Hvem er det som utøver vold og seksuelle overgrep mot barn og unge? I hvilke kontekster og situasjoner skjer vold og seksuelle overgrep mot barn og unge? Hva gjør idrettsorganisasjoner for å forebygge og håndtere vold og seksuelle overgrep mot barn og unge, og hvordan lykkes dette arbeidet?
2. Deretter er vi opptatt av endringsforståelsene som ligger til grunn for *Trygg på trening*. Hva vil de involverte aktørene oppnå med *Trygg på trening*, og hvem er de sentrale målgruppene? Hvilke problemforståelser legger aktørene til grunn, hvordan ser de for seg implementeringen av kurset og hva ser de som viktig for å nå målsettingene?
3. Til sist undersøker vi, gjennom intervjudata, prosessen med å utvikle og implementere *Trygg på trening* i tre særforbund hittil. Hvordan ble ideen til prosjektet til? Hvordan har kursopplegget blitt utformet og endret, til nå? Hva er status når det gjelder kursgjennomføring og implementering per 2022?

Datamaterialet som ligger til grunn for denne rapporten er intervjuer med sentrale aktører i Redd Barna, NIF og tre særforbund (Norges Fotballforbund (NFF), Norges Svømmeforbund (NSF) og Norges Kampsportforbund (NKF), samt gjennomgang av relevante dokumenter.

I kapittel 2 beskriver vi NIFs arbeid med å forebygge og håndtere seksuelle overgrep, før vi i kapittel 3 gir en generell beskrivelse av *Trygg på trening*. I kapittel 4 definerer vi sentrale begreper og redegjør kort for våre teoretiske perspektiver før vi, i kapittel 5, beskriver metodene og datamaterialet som ligger til grunn for rapporten. I kapittel 6 og 7 presenterer vi resultater. Kapittel 6 er en litteraturgjennomgang, som svarer på forskningsspørsmål 1. Kapittel 7 er inndelt i to delkapitler som på belyser spørsmål 2 og 3 fra ulike perspektiver. I kapittel 8 oppsummerer vi og diskuterer sentrale funn.

2. Forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep i norsk idrett

Trygg på trening kan forstås både som et supplement til arbeidet med forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep i norsk idrett, og som et verktøy for å informere og bevisstgjøre om temaet og gjeldende tiltak, retningslinjer og rutiner. Som en bakgrunn for følgeforskningen om *Trygg på trening* vil vi i dette kapittelet gi en oversikt over NIFs arbeid med forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep. Vi bygger på tidligere arbeider som berører NIFs politikk, særlig Fasting og Sand (2014), men også NIFs nettsider og dokumenter.

NIFs politikk på feltet i dag er sammensatt og består av en rekke ulike tiltak. På nettsider, i offentlig kommunikasjon og i sentrale dokumenter behandler NIF seksuelle overgrep sammen med seksuell trakassering som et felles innsatsområde med felles retningslinjer, rutiner og forebyggingstiltak. Framveksten av tiltak i regi av NIF for å forebygge seksuelle overgrep og seksuell trakassering i norsk idrett, er utførlig beskrevet av Fasting og Sand (2014). Mediedekningen av en profilert sak i 1998, der en trener ble beskyldt for seksuell trakassering av to kvinnelige utøvere, avslørte at norsk idrett manglet retningslinjer og rutiner for oppfølging av trakassering- og overgrepssaker. I 2000 vedtok styret i NIF retningslinjer for forebygging av seksuell trakassering (NIF, u.å. a). Retningslinjene ble revidert og gjort obligatorisk å følge for alle idrettsorganisasjoner i 2010. Retningslinjene ble da utvidet til å også gjelde seksuelle overgrep.

Retningslinjene består av ti punkter:

1. Behandle alle med respekt, og avstå fra alle former for kommunikasjon, handling eller behandling som kan oppleves som krenkende.
2. Unngå berøringer som kan oppleves som uønsket.
3. Unngå alle former for verbal intimitet som kan oppleves som seksuelt ladet.
4. Unngå uttrykk, vitser og meninger som omhandler utøveres kjønn eller seksuelle orientering på en negativ måte.
5. Tilstrebe å ha begge kjønn representert i støtteapparatet.
6. Unngå kontakt med utøvere i private rom uten at det er flere til stede eller det er avtalt med foresatte eller idrettsledelsen.
7. Vise respekt for utøverens, trenerens og lederens privatliv.
8. Unngå doble relasjoner. Dersom et gjensidig forhold etableres, bør situasjonen tas opp og avklares åpent i miljøet.

9. Ikke tilby noe form for motytelse i den hensikt å forlange eller forvente seksuelle tjenester i retur.

10. Gripe inn og varsle dersom man opplever brudd på disse retningslinjene. Støtteapparatet (trenere, ledere, tillitsvalgte, funksjonærer, dommere, foreldre mfl.) har hovedansvar for at retningslinjene gjøres kjent og overholdes i organisasjonen/idrettsmiljøet.

(NIF, u.å. a)

Retningslinjene er tilgjengelig på NIF sine hjemmesider sammen med et utvalg filmer om uklare situasjoner mellom trenere og utøvere som er tenkt til undervisning og refleksjon. På hjemmesiden finnes også et informasjonshefte som blant annet inneholder ulike definisjoner og råd om forebygging og håndtering av seksuelle overgrep- eller trakasseringssaker.

I 2017 ble retningslinjene supplert med en egen veileder for håndtering av saker som gjelder brudd på retningslinjene. I 2020 ble det laget en egen veileder for håndtering av vold og trusler i idretten, som henvender seg til de som har opplevd, sett eller hørt om vold og trusler i idrettssammenheng, og personer som sitter med ansvar i idrettslag (NIF, u.å. c). Veilederen inneholder definisjoner, informasjon om rettigheter og plikter (avvergeplikt), beskrivelse av saksgang og mulige reaksjoner, samt kontaktinformasjon til relevante instanser utenfor idretten (politi, Alarmtelefonen for barn og unge, med mer) og ansvarlig rådgiver i NIF. Veilederen viser innledningsvis til et sett med «overordnede prinsipper som skal gjelde for håndtering av vold og trusler i idrettssammenheng»:

- Alle saker skal tas alvorlig.
- Vold og trusler skal alltid få en konsekvens.
- Alle har et ansvar for at idretten følger opp vold og trusler.
- Vold som medfører kroppsskade og grove trusler skal alltid anmeldes til politiet.
- Idretten skal bidra til at politi og rettsvesen håndterer saker som gjelder vold og trusler best mulig, ved å informere politiet om hendelser og om nødvendig selv anmelde.
- Idretten skal aldri fraråde noen å anmelde en sak om vold og trusler til politiet.
- Idretten skal ta vare på de involverte, og legge til rette for at håndteringen av saken ikke fører til unødvendig påkjenning for dem.
- Idretten har et særlig ansvar for at den som har opplevd vold eller trusler opplever trygghet for å kunne fortsette med sin deltagelse i idretten.

NIF (u.å. c)

Idretten har egne lover som, ved siden av straffeloven og andre norske lover, kan komme til anvendelse når medlemmer har trakassert noen eller begått overgrep. Aktuelle straffereaksjoner er midlertidig eller permanent eksklusjon eller tap av verv. Inntil 2022 var idrettslag og andre organisasjonsledd ansvarlige for å påtale saker til NIFs domsutvalg. Fra og med 2022 ligger imidlertid dette ansvaret hos NIFs påtalenemd, og organisasjonsledd eller enkeltmedlemmer kan anmode påtalenemda om å påtale forholdet (NIF, u.å. d). NIFs arbeid med forebygging av vold og seksuelle overgrep kan sees i sammenheng med verdidokumentene *Idrettens barnerettigheter* (NIF, u.å. e), vedtatt i 2007, og *Retningslinjer for ungdomsidrett* (NIF, u.å., f), vedtatt i 2011. Punkt 1 i *Idrettens barnerettigheter* sier at «Barn har rett til å delta i et trygt treningsmiljø, fritt for press og utnyttelse». Ifølge *Retningslinjer for ungdomsidrett* har ungdom «rett til et trygt, variert og inkluderende idretts- og konkurransetilbud» og «et sosialt tilbud i idrettslaget fritt for rus og mobbing, hvor det skal legges til rette for at de skal kunne trives og utvikle vennskap».

Krav om politiattest er et tiltak som er ment å bidra til et tryggere idrettsmiljø. Etter vedtak av Idrettsstyret i 2008, kreves «fremvisning av politiattest uten anmerkninger fra alle personer over 15 år som utfører oppgaver som innebærer et ansvars- eller tillitsforhold overfor mindreårige eller personer med utviklingshemming» (NIF, u.å. g). Det er imidlertid usikkert hvor godt ordningen fungerer. Ifølge en kartlegging av NRK (Tønset, Fehn og Bøe, 2022) henter fotballklubber i Oslo inn politiattest for kun et mindretall av nye trenere. Internt i NIF har utfordringer med politiattestordningen lenge vært et tema og etter et nylig vedtak i Idrettsstyret skal NIF arbeide overfor Politidirektoratet for å forbedre ordningen (NIF, u.å., g).

Det foreligger lite forskning om implementeringen og virkninger av NIFs tiltak (Fasting og Sand, 2014). En fersk studie viser at kun én av fem i et utvalg idrettsstudenter (der de fleste var eller hadde vært medlemmer av idrettslag, både som

utøvere og trenere), hadde hørt om NIFs retningslinjer mot seksuell trakassering og overgrep (Solstad, Stefansen, og Strandbu, 2021). To forskningsrapporter om likestilling i norsk idrett beskriver imidlertid en positiv utvikling innen forebyggingsarbeidet når det gjelder seksuelle overgrep og seksuell trakassering: i 2006 rapporterte nær alle særforbund kjennskap til NIFs retningslinjer, men uten å være godt kjent med innholdet. Kun ett særforbund hadde informasjon om dette på sine nettsider. Kjennskap til retningslinjene var langt lavere i idrettslagene, der mindre enn halvparten visste om dem. Ingen av de 40 idrettslagene som deltok i studien hadde rutiner for å håndtere saker med seksuelle overgrep. 10 år senere rapporterte oppimot halvparten av særforbundene at de jobbet aktivt med å tilgjengeliggjøre retningslinjene til idrettslag gjennom blant annet trenerutdanningen, presentasjoner og bruk av NIFs undervisningsmaterieell (Fasting og Sand, 2017).

Et siste element i NIFs samlede pakke av tiltak er en varslingskanal som ble lansert i 2022. Idrettstinget fattet i 2019 et vedtak om å styrke arbeidet for en etisk og trygg idrett. Rapporten «Etisk og trygg idrett» fra NIF beskriver fem områder for NIFs arbeid: Etiske leveregler og tilhørende kompetansearbeid, etisk råd, system for varsling og håndtering av varsler, prosess for saker til idrettens domsutvalg, krav til godt styresett (NIF, 2021b). I rapporten fremkommer det at det har vært ønsket en felles varslingskanal i tillegg til at flere særforbund, idrettskretser og idrettslag har hatt behov for felles rammeverk og maler i håndtering av varsler. NIFs arbeid med å få etablert en god varslingskanal består av to deler: å lage en sikker teknisk løsning for mottak, registrering og saksbehandling av varsler, og å lage maler som vil gjøre stegene i en håndteringsprosess enklere og mer intuitiv (NIF, 2021b).

Utover dette har NIF også utvidet personalressursene på feltet. Mens det tidligere var én person som hadde ansvar for forebygging og oppfølging av saker med seksuell trakassering og overgrep, er det nå fire personer som har oppfølging av etisk og trygg idrett som sitt arbeidsfelt.

3. Innledende om *Trygg på trening*

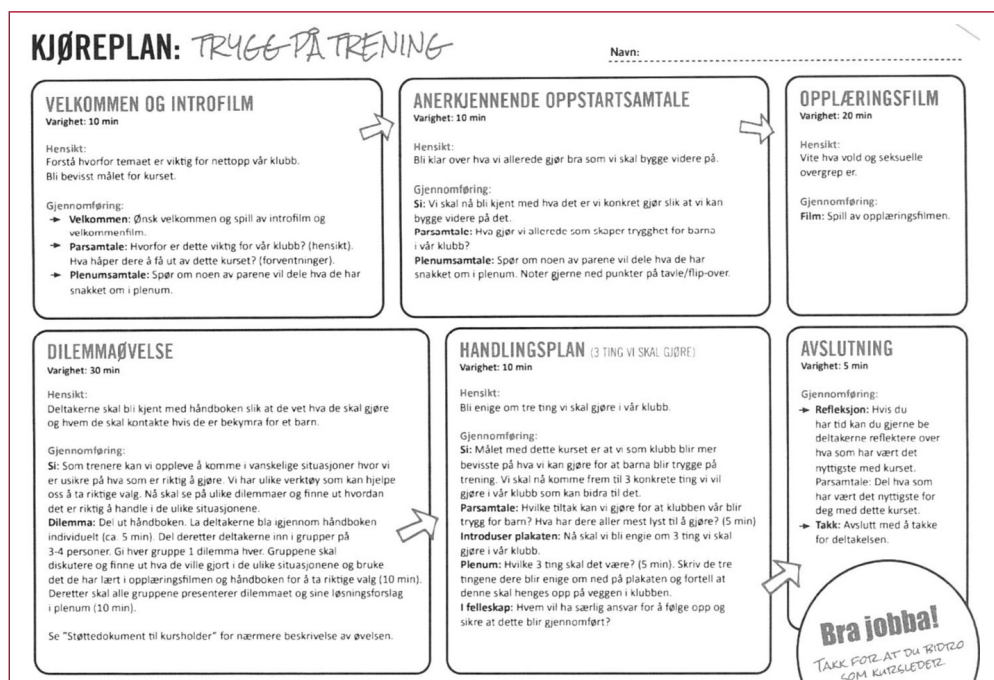
*Trygg på trening*¹ har bakgrunn i flere års samarbeid og initiativer mellom fotballklubber og -arrangører, og Redd Barna. Ideen til kurset i sin nåværende form ble til etter henvendelser til Redd Barna fra fotballklubber som rapporterte om lav kompetanse og manglende rutiner for å sikre barn og unge mot vold og seksuelle overgrep på fotballarenaen. Etter samtaler konkluderte Redd Barna og fotballklubbene med at det var behov for, og et ønske om, å fremme kunnskap og bevissthet om tematikken, samt å systematisere rutiner og retningslinjer. *Trygg på trening* ble først utviklet i samarbeid med NFF, og har senere blitt videreutviklet i samarbeid med NIF og andre særforbund, for bruk innenfor deres idretter. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (BUFDIR) og Stiftelsen Dam finansierte utviklingen av kurset, mens Gjensidigestiftelsen finansierer kurset i den videre utviklings- og implementeringsfasen.

Per juli 2022 er det laget kurs for 8 særforbund: Norges Fotballforbund, Norges Svømmeforbund, Norges Basketballforbund, Norges Gymnastikk- og Turnforbund, Norges Kampsportforbund, Norges Rytterforbund, Norges Squashforbund og Norges Friidrettsforbund. Videre er Redd Barna i gang med å utvikle kurs for Norges Ishockeyforbund og Norges Håndballforbund. Det er ulikt hvor langt de ulike særforbundene har kommet i implementeringen av kurset, samt hvordan kurset er implementert og innrettet. I løpet av 2022 vil Redd Barna i

samarbeid med NIF også lage generelle kurs som kan tas i bruk av idrettskretser og fleridrettslag.

Kursets målsettinger beskrives nærmere i kapittel 7. I korte trekk er hensikten med *Trygg på trening* at barn og unge skal være nettopp det – trygge på trening – gjennom at tillitspersoner i idrettslag får økt kunnskap, bevissthet og handlingskompetanse om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. Den enkelte kursdeltaker skal etter fullført kurs kunne møte barn som en trygg voksenperson, vite hvor og hvordan en søker hjelp og råd om håndtering av saker, og hvordan en melder ifra. Kurs som gjennomføres i idrettslag skal også resultere i konkrete tiltak som skal implementeres i klubbens handlingsplaner.

Trygg på trening-kurs gjennomføres hovedsakelig i idrettslag – det vil si at deltakerne på et kurs tilhører den samme klubben. For ansatte eller frivillige som ønsker å holde kurs i sin klubb, tilbyr Redd Barna for noen særforbund det de kaller et «train the trainer»-kurs (heretter kurs for kursholdere), hvor deltakerne tas gjennom kurset og gjøres kjent med materialet og gangen i kurset. Disse kursene ledes av en rådgiver fra Redd Barna. Kursholder i ordinære *Trygg på trening*-kursene skal være en ansatt eller frivillig i idrettslaget. Det stilles ingen krav til forkunnskaper hos den som skal være kursholder. Et kurs består av seks deler som beskrevet i Figur 1, som er hentet fra kursmaterialet:

Figur 1. Kjøreplan: Trygg på trening. Hentet fra Håndbok for Trygg på trening.

Figur 2: Eksempel på dilemmakort. Hentet fra Håndbok for Trygg på trening.

Introduksjonsfilmen har som mål å introdusere kursdeltagerne for tematikken og å gi dem en forståelse for hvorfor dette er viktig for akkurat deres idrettslag. Etter introduksjonsfilmen åpnes det for *samtaler i par* før forventninger til kurset tas opp i plenum. Videre setter kursholder i gang en samtale om hva som allerede gjøres i idrettslaget. Deretter vises en *opplæringsfilm*, som gir en kortfattet faglig opplæring om vold og seksuelle overgrep, risikosituasjoner og hvordan en går frem dersom en er bekymret for et barn. Kunnskapen kursdeltagerne får her tar de med seg til *dilemmaøvelsen*. I dilemmaøvelsen blir deltakerne delt inn i grupper og får tildelt et dilemmakort – en beskrevet situasjon hvor det kan være usikkerhet rundt hva som er riktig å gjøre (se Figur 2). Ved hjelp av håndboken de får utdelt og opplæringsfilmen de har sett, skal gruppene diskutere hva de tenker er riktig å gjøre i den gitte situasjonen. Etterpå presenteres dilemmaet og gruppens løsningsforslag i plenum og kan diskuteres med de andre gruppene.

Et av formålene med kurset er at deltagerne skal utvikle retningslinjer for sin klubb og forankre beredskapsplanen for *Trygg på trening* i klubbens handlingsplan. Derfor blir kursdeltagerne på slutten av kurset enige om tre konkrete punkt de ønsker å inkludere i klubbens *handlingsplan*, basert på hva de har lært gjennom kurset. Disse tre punktene skal skrives ned og henges opp i klubbens eventuelle lokaler som en synlig påminner om hva de ønsker å gjøre for at barn i klubben skal være trygge på trening. Det skal også besluttes hvem som har særlig ansvar for handling og oppfølging, samt overholdelse av tidsfrister for de ulike oppgavene.

Kjøreplanen for kurset skisserer varighet for hver del, men dette er kun et estimat og avhenger av hvor aktive deltagerne er. Til sammen varer kurset mellom 1,5 og 2 timer og kan ha mellom 3 og 30 deltagere. Under koronapandemien har mange av kursene hittil blitt gjennomført digitalt, men med det samme kursopplegget.

¹ *Trygg på trening med Redd Barna* må ikke forveksles med *Trygg på trening – Hordalandsmodellen*. Hordalandsmodellen ble utviklet i samarbeid mellom Vestland idrettskrets og Støttesenter mot Incest og seksuelle overgrep (Smiso) – Bergen, som senere skiftet navn til Nok Bergen. Den metodiske tilnærmingen i *Trygg på trening med Redd Barna* skiller seg fra Hordalandsmodellen. Vi minner også om at *Trygg på trening med Redd Barna* skiller seg fra Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) sitt kurs *Trygg!* Her er den metodiske tilnærmingen og tankegangen ganske lik, og *Trygg på trening* er delvis inspirert av *Trygg!*

4. Teorier og sentrale begreper

Denne evalueringen er lagt opp som et følgeforskningsprosjekt, eller det som kalles en formativ dialogbasert prosessevaluering. Vi bygger særlig på Sverdrups (2014) utlegning av tankegangen bak metoden. Slike evalueringer setter søkelys på prosessen rundt iverksetting av et tiltak, og har som mål å gi kunnskap om hvordan tiltaket kan tilpasses og forbedres underveis i denne prosessen samt danne et kunnskapsgrunnlag for utvikling av senere tiltak. Dialog mellom forskerne og de som

er involvert i tiltaket inngår som et viktig element, som et verktøy både i forskningen og i den videre utviklingen av tiltaket (Sverdrup, 2014). Denne rapporten representerer første fase i følgeforskningen, som er en kartlegging. I dette kapittelet går vi først gjennom den teoretiske tilnærmingen vi har lagt til grunn for kartleggingen. Deretter gjør vi rede for sentrale begreper som diskuteres i denne rapporten, inkludert *vold* og *seksuelle overgrep*.

4.1. Teoretisk tilnærming

En kartlegging i et følgeforskningsprosjekt beskriver startpunktet for et tiltak (det som noen ganger kalles «baseline») og tar gjerne for seg to typer spørsmål. Først, spørsmål om hva som er status for det aktuelle fenomenet ved tiltakets oppstart, for eksempel hvor utbredt vold og seksuelle overgrep mot barn er i norsk idrett og i samfunnet for øvrig, eller hvilke tiltak som allerede eksisterer. Dokumentasjon av status kan ta form av en kunnskapsoppsummering, slik som vi presenterer i denne rapportens sjette kapittel. Dernest kan en kartlegging stille spørsmål om hva de som er involvert i tiltaket ser for seg at tiltaket skal oppnå, og hvordan dette skal skje. Slike spørsmål er sentrale i dette prosjektet og kan belyses gjennom en endrings-teoretisk tilnærming.

Endringsteori er en evalueringsmetode som tar sikte på å utvikle en systematisert framstilling av de involverte aktørenes endringsforståelser. Framstillingen av slike endringsforståelser kan deles opp i tre. Først kartlegges aktørenes beskrivelser av målsettinger. Dernest deres beskrivelser av målgrupper og til sist deres beskrivelser av sentrale antakelser. Denne siste delen gis gjerne mer plass, og kan videre deles i tre undertemaer. I tråd med Strand og Weiss (2020) tilnærming kan en skille mellom *antakelser om problemet* tiltaket skal bidra til å løse, *antakelser om implementering* og *antakelser om virkning*.

I et tiltak som *Trygg på trening*, som utvikles i samarbeid mellom forskjellige aktører, er det ikke nødvendigvis enighet rundt endringsforståelser, og det er vanlig at aktørene vektlegger ulike målsettinger eller antakelser på ulike måter. Hensikten er derfor ikke å lage en forent framstilling, som alle kan enes om, men å vise hvordan ulike forståelser jobber sammen eller mot hverandre i utviklingen av et tiltak. Dette danner et godt grunnlag for de neste fasene i følgeforskningen, der aktørenes

ulike endringsforståelser kan brukes som arbeidshypoteser som undersøkes nærmere.

Det er flere fordeler ved å utvikle slike framstillinger og arbeidshypoteser (Sverdrup, 2014; Strand og Weiss, 2020). For det første kan aktørenes endringsforståelser sees i lys av kunnskap om det aktuelle problemet eller den aktuelle konteksten. For eksempel vil faglige svakheter i et tiltak avdekkes tidlig dersom aktørenes problemforståelse eller implementeringsstrategi kan problematiseres i lys av tidligere forskning. For det andre kan en endringsteoretisk tilnærming belyse ulikheter og spenninger i forskjellige aktørers målsettinger, målgrupper eller sentrale antakelser i prosjekter der flere aktører er involvert. Dette er spesielt relevant for et tiltak som *Trygg på trening* som involverer aktører med ulik inngang til tematikken: Redd Barna med fagkunnskap og bred erfaring om barn og seksuelle krenkelses mot barn og idrettsorganisasjonene med kjennskap til idrett som implementeringskontekst og kursing i idrettslag som verktøy til endring. Selv om ulike forståelser vil være naturlig og nyttig i et slikt samarbeid, kan bevisstgjøring om eventuelle spenninger være gunstig for den videre utviklingen av tiltaket. Vi har derfor et særlig fokus på nettopp aktørenes ulike innganger til *Trygg på trening*, og hvordan dette preger deres arbeid med kurset.

For det tredje, og på sikt, kan den faktiske prosessen med å implementere tiltaket sammenliknes med bildet av den mer «ideelle» prosessen som aktørene bringer med seg i oppstarten. Slik kan en gjøre en kritisk vurdering av endringsforståelsene som ligger til grunn, og eksempelvis gi svar på hvor vidt manglende resultater handler om uklare eller overambisiøse målsettinger, feilaktige antakelser om problemet, eller feilaktige antakelser om implementering.

4.2. Begrepsbruk: Vold og seksuelle overgrep

Trygg på Trening handler om fenomener som i det offentlige ordskiftet, dagligtale og i forskning omtales med ulike, ofte overlappende begreper med ulike definisjoner. I Redd Barnas terminologi er *Trygg på trening* rettet inn mot *vold* og *seksuelle overgrep* mot barn. Denne rapporten formidler ikke kun Redd Barnas begrepsbruk, men viser også til tidligere forskning, dokumenter og intervjuer med andre aktører enn Redd Barna, der det forekommer bruk av andre begreper for å beskrive de samme fenomenene eller beslektede fenomener. Her vil vi klargjøre vår bruk av begreper.

Først litt om hvem som regnes som *barn*. Redd Barna tar utgangspunkt i FNs barnekonvensjon i sitt arbeid for barns rettigheter. I barnekonvensjonen defineres barn i artikkel 1. som «*ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet*». Det er altså forebygging av overgrep mot barn og ungdom under 18 år som er siktemålet med kurset, men Redd Barna bruker gjennomgående begrepet barn. I en idrettskontekst kan begrepet *barn* gi assosiasjoner som er snevrere enn Redd Barnas målgruppe. NIF deler inn i barneidrett, som dekker alderen til og med 12 år, og ungdomsidrett, som dekker aldersspennet 13-19 år. Barne- og ungdomsidretten er delvis underlagt ulike regler og retningslinjer, og skillet er innarbeidet i idrettsbevegelsen. For å understreke at *Trygg på trening* også handler om ungdom vil vi skrive «barn og ungdom» i denne rapporten. Når vi tar i bruk sitater fra intervjuer, dokumenter fra Redd Barna, samt kursmaterialet for *Trygg på trening*, er det imidlertid viktig å huske på at alle mennesker under 18 år er barn i Redd Barnas begrepsbruk.

Begrepene vold og seksuelle overgrep defineres litt ulikt av Redd Barna, av idrettsbevegelsen og i lovverket. I håndboken til *Trygg på trening* definerer Redd Barna vold som «*enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe han eller hun vil*». Redd Barna skiller videre mellom tre ulike former for vold:

Psykisk vold omfatter det å si eller gjøre ting som skremmer, truer, ydmyker eller sårer barn gjentatte ganger. Fysisk vold omfatter fysisk kontakt som det å slå, sparke, lugge, klype eller gjøre andre ting som fører til smerte eller skade. Omsorgssvikt omfatter at foreldre eller de som har omsorgen for et barn, påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utviklinger er i fare

Slike generelle definisjoner møter noen særlige problemer i idretten ettersom mange idrettsaktiviteter, i henhold til generelle definisjoner, kan forstås som voldelige i sin natur eller som aktiviteter som inneholder elementer av vold (Parry, 1998; Spaaij, 2015; Young, 2019). Som et punkt i sin egen definisjon av vold berører også NIF dette:

I enkelte idretter aksepteres handlinger fra utøvere som utenfor banen ville vært ansett som vold (f.eks. kampsport hvor selve formålet kan være å slå/sparke motstanderen). Dette er i utgangspunktet ikke straffbare handlinger. Vold som overstiger det som etter reglene er godkjente handlinger i en idrett, vil kunne være straffbare både i norsk rettsvesen og etter idrettens regelverk. (NIF, u.å. c)

Uten at det gjøres eksplisitt i kursmaterialet, får vi i intervjuene inntrykk av at også Redd Barna forholder seg til dette skillet, i møte med idretten. Tilsvarende gjør vi i rapporten. Med forebygging og håndtering av vold sikter vi ikke til tillatte handlinger i idrettsaktiviteter, men til ureglementerte handlinger i selve idrettsaktiviteten, eller handlinger utenfor aktiviteten, som er i tråd med det Redd Barna forstår som psykisk vold, fysisk vold eller omsorgssvikt. Imidlertid er det viktig å minne om at skillet ikke er uproblematisk og at elementer i flere idrettsaktiviteter, for eksempel fysisk kontakt som slag, spark og dytting, innebærer gråsoner og inviterer til etisk refleksjon om hvor grensene for det reglementerte egentlig bør gå (Parry, 1998; Spaaij, 2015; Young, 2019).

I kurshåndboken definerer Redd Barna seksuelle overgrep som «*enhver seksuell handling utført mot noen som ikke gir, eller ikke er i stand til å gi sitt samtykke*». Videre skiller det mellom tre former for seksuelle overgrep:

- Seksuelt krenkende atferd - omfatter det å vise frem kroppen sin, kjønnsorgan, eller bilder/pornografi.
- Seksuell handling - omfatter fysisk kontakt, som å berøre intime kroppsdeler, utenpå eller under klær.
- Seksuell omgang - omtales ofte som «voldtekt», og omfatter fysisk kontakt og inntrengning i kroppens hulrom med fingre, gjenstander eller kjønnsorgan.

I lovverket er seksuelle overgrep en fellesbetegnelse for seksualforbrytelser og omfatter i straffeloven seksuell omgang, seksuell handling og seksuelt krenkende atferd (*Straffeloven, 2005, §291-320*). Type handling, offerets alder og gjerningspersonens tilknytning til offeret har betydning for hvordan overgrepene defineres i straffeloven. Vår bruk av begrepet seksuelle overgrep i denne rapporten følger lovverket og Redd Barnas definisjoner.

Selv om vi primært bruker begrepene vold og seksuelle overgrep, må litt oppmerksomhet imidlertid gis til andre, beslektede eller alternative begreper, og særlig til *seksuell trakassering*. I idretten omtales ofte seksuelle overgrep og seksuell trakassering som to problemer som henger tett sammen. Seksuell trakassering er et innarbeidet begrep i idrettens organisasjoner og i lovverket. Seksuell trakassering er i Likestillings- og antidiskrimineringsloven definert som enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller effekt å være støtende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom (*Lov om likestilling og forbud mot diskriminering, 2018, §13*).

Som nevnt i kapittel 2 har NIF en temaside om seksuell trakassering og overgrep (NIF u.å. a). På siden finnes følgende definisjoner:

Med seksuell trakassering menes uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer. Med seksuelle overgrep menes å lure eller påtvinge et annet menneske seksualitet som det ikke ønsker, eller er utviklingsmessig i stand til å gi sitt samtykke til. (*NIF, u.å. a*)

For NIF og flere av NIFs medlemsorganisasjoner handler arbeidet mot seksuelle overgrep og seksuell trakassering både om beskyttelse av barn, ungdom og voksne. Seksuell trakassering som rammer barn under 16 år, vil i de fleste tilfeller omfattes av lovverket knyttet til seksuelle overgrep. Redd Barna unngår imidlertid begrepet seksuell trakassering med begrunnelsen at barn prinsipielt ikke ønsker seksuell oppmerksomhet, og opplever derfor enten å bli forgrepet eller krenket av andre (Elin Langli, rådgiver i Redd Barna, personlig kommunikasjon, juni 2022). Begrepet brukes derfor ikke i *Trygg på trening*, bortsett fra i henvisninger til retningslinjer i idretten der det for eksempel inngår i tittelen.

Forskning på vold og seksuell trakassering i idrettens bruker ulike begreper. I den engelskspråklige litteraturen brukes blant annet «psychological abuse», «emotional abuse», «maltreatment» og «psychological violence» for å nevne noen. Flere forskere har tatt utgangspunkt i «interpersonlig vold» som en fellesbetegnelse,

som igjen deles inn i «psykisk vold» og «fysisk vold» og «seksuell vold» (som omfatter både seksuell trakassering og overgrep) (Vertommen m. fl., 2016; Marsollier m. fl., 2021). Flere studier rapporterer om både seksuelle overgrep og trakassering under fellesbetegnelsen seksuell vold – i mange tilfeller uten at det lar seg gjøre å skille disse fra hverandre.

I rapporten bruker vi seksuell trakassering, og andre begreper utover vold og seksuelle overgrep, kun når vi henviser til andres bruk av disse begrepene. Dette gjelder bruk i NIF, NIFs medlemsorganisasjoner eller internasjonale idrettsorganisasjoner, bruk i intervjuer, eller bruk i tidligere forskning.

Et annet begrep vi vil bruke er «safeguarding». Safeguarding er et etablert begrep i idrettsorganisasjoner, både i Norge og internasjonalt, for å beskrive organisasjonenes ansvar og arbeid for å trygge barn og ungdom i idrett (se for eksempel Solstad, 2019). Vi bruker begrepet først og fremst når vi refererer til det som idrettsorganisasjoner selv eller forskningspublikasjoner omtaler som «safeguarding»-initiativ.

5. Rapportens datagrunnlag og metode

Vi har gjennomført seks kvalitative intervjuer: et gruppeintervju med nøkkelpersoner i Redd Barna, samt individuelle intervjuer med to nøkkelpersoner i NIF og representanter fra de tre særforbundene: Norges Fotballforbund (NFF), Norges Svømmeforbund (NSF) og Norges Kampsportforbund (NKF). Disse tre er valgt ut for å vise fram variasjon i måten *Trygg på trening* tas i bruk, hvor langt de ulike særforbundene har kommet med å implementere kurset, og i betydningen idrettens ulike egenart.

Gruppeintervjuet med nøkkelpersoner i Redd Barna omhandlet blant annet historien og tankegangen bak *Trygg på trening*, erfaringer med prosjektet så langt, samt samarbeidet med NIF og særforbundene. Intervjuene med nøkkelpersoner i NIF handlet om forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep i NIF generelt, om hvordan *Trygg på trening* forholder seg til dette mer generelle arbeidet, om samarbeidet med Redd Barna og om erfaringer med prosjektet så langt. Intervjuene med representanter for særforbundene omhandlet deres involvering i *Trygg på trening*: Når arbeidet kom i gang, erfaringer med prosjektet hittil og om synspunkter om hva kurset kan føre med seg. Disse intervjuene var også innom forbundenes eksisterende rutiner for håndtering av vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom, når de kom med, erfaringer fra gjennomførte kurs, deres synspunkter om hva *Trygg på trening* kan bidra med, samt forbundets håndtering av trakassering og overgrep, og tilgjengelige rapporteringskanaler. Det var to forskere til stede da intervjuene ble gjennomført. Intervjuene ble tatt opp med båndopptaker og transkribert ordrett i sin helhet. Informantene fikk lese og kommentere rapportutkast, og hadde slik mulighet til å utdype intervjusitater eller korrigere eventuelle misforståelser og feil i sitater eller i våre beskrivelser av deres organisasjon.

I tillegg har vi gjennomgått kursmaterialet og bakgrunnsdokumenter fra Redd Barna samt relevante dokumenter i NIF og de tre særforbundene, slik som retningslinjer og veiledere. Intervjuene og dokumentene er analysert tematisk, med blick for endringsteoriens fem hovedbegreper: målsettinger, målgrupper, antakelser om problemet, antakelser om implementering og antakelse om virkning.

Studien er godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) og av Etisk komite for forskning ved Norges idrettshøgskole.

6. Forskning om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i og utenfor idrett

Dette kapittelet svarer på den første problemstillingen som ligger til grunn for denne rapporten: Hva vet vi om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i idretten og i det norske samfunnet for øvrig? Fordi det finnes lite norsk forskning om idrettsfeltet gir vi først en oversikt over funn fra relevante studier av vold og overgrep

i norsk ungdomsforskning, altså forskning som ikke ser på idrett spesielt. Deretter gjennomgår vi forskning om vold og seksuelle overgrep i idrett. Ettersom det er gjort svært lite forskning om dette i Norge, tar vi i hovedsak for oss forskning fra andre land. Til sist ser vi på forskning om andre «safeguarding»-tiltak i idrett.

6.1. Forskning om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i Norge

Det er gjennomført få omfangsstudier om vold og seksuelle overgrep mot barn og unge i Norge, men flere av studiene som er gjennomført har store utvalg og høy svarprosent og gir derfor en god oversikt (se Kloppen m. fl., (2016) for et sammendrag). Velferdsforsknings-instituttet NOVAs UngVold-studie har undersøkt omfanget av tre former for vold mot barn og unge: fysisk vold fra foreldre, vitneerfaringer med vold mellom foreldre og seksuell vold i og utenfor familien (Mossige og Stefansen, 2016). Studien, som baserer seg på en spørreundersøkelse blant ungdom i alderen 18-19 år, ble gjennomført i 2007 og 2015 og gir dermed et bilde på utviklingstrekk over tid. 2015-undersøkelsen viser at 21 prosent hadde opplevd minst én form for fysisk vold fra foreldre i løpet av oppveksten. Tilsvarende tall i 2007 var 25 prosent, men reduksjonen hadde i hovedsak skjedd for mild vold mens omfanget av grove voldelige handlinger var stabilt. I 2015 oppga åtte prosent av ungdommene at de hadde sett eller hørt én av foreldrene bli utsatt for fysisk partnervold minst én gang. Fire prosent rapporterte om vitneerfaringer med grov fysisk vold mellom foreldre.

Når det gjelder seksuell vold fokuserer studien på opplevelser både i og utenfor hjemmet. 2015-undersøkelsen fant at 29 prosent av jenter og syv prosent av gutter har opplevd minst én form for seksuell krenkelse i løpet av oppveksten. Å bli befølt på en seksuell måte mot sin vilje var den vanligste formen for krenkelse (23 prosent av jenter og 4 prosent av gutter). Milde seksuelle krenkelser (definert som krenkelser som ikke omfatter penetrering eller forsøk på penetrering) var litt mer utbredt (23 prosent blant jenter og 7 prosent blant gutter) enn grove seksuelle krenkelser (penetrering eller forsøk på penetrering; 16 prosent blant jenter og 6 prosent blant gutter), men det er verdt å merke seg at denne

forskjellen er relativt liten. Utviklingen i omfanget av seksuelle krenkelser fra 2007 til 2015 var relativt stabil.

2015-undersøkelsen viste videre at andelen som oppga at de har blitt voldtatt på direkte spørsmål om dette, er lavere enn andelen som svarer bekreftende på handlinger som ifølge forskerne kan være voldtekt i juridisk forstand. For det sistnevnte opererte forskerne med en bred definisjon av voldtekt som omfattet handlinger som 14 prosent av jenter og tre prosent av gutter hadde opplevd, og en smal definisjon som omfattet handlinger som ni prosent av jentene og to prosent av guttene hadde opplevd. På direkte spørsmål oppga fem prosent av jentene og én prosent av guttene at de hadde blitt voldtatt i løpet av oppveksten.

I den nasjonale undersøkelsen av «Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten» (UEVO-studien) ble ungdommer i aldersspennet 12 til 16 år spurt om erfaring med vold og overgrep i oppveksten (Hafstad og Augusti, 2019). Seks prosent av ungdommene oppga at de hadde opplevd seksuelle overgrep fra voksne minst én gang, mens fire prosent hadde opplevd det gjentatte ganger. Videre fant de at nesten dobbelt så mange jenter (åtte prosent) som gutter (fire prosent) hadde vært utsatt, og at risikoen for å oppleve seksuelle overgrep fra voksne øker med alderen. Seksuelle overgrep omfattet i denne studien berøring (fire prosent), sex (én prosent) og å vise eller bli vist private kroppsdeler (seks prosent). Undersøkelsen så videre på opplevelser med seksuelle krenkelser og overgrep fra jevnaldrende. 28 prosent av jentene og 16 prosent av guttene rapporterte om slike opplevelser. De vanligste krenkelsene var å bli vist private kroppsdeler uten å ville det (13 prosent), bli kysset (12 prosent) og bli tatt på private kroppsdeler (9 prosent).

Utover denne oversikten over omfang, er tre temaer fra norske studier av vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom i Norge relevant for vår rapport: Hvem som utfører vold og seksuelle overgrep, hvem er mest utsatt og hva som er konsekvensene av å oppleve vold i løpet av oppveksten. Samlet danner denne kunnskapen et grunnlag for å kunne vurdere *Trygg på trening med Redd Barna* opp mot viktige trekk ved fenomenene kurset berører.

Hvem er det som utøver vold og seksuelle overgrep?

Vold og seksuelle overgrep mot barn utføres av både voksne og av jevnaldrende. Når det gjelder seksuelle overgrep viste en svensk studie fra 2009 at cirka 30 prosent av overgrep mot barn og unge ble utført av andre barn og unge, og at rundt halvparten av voksne som hadde begått seksuelle overgrep oppga at de begikk sitt første overgrep som barn eller tenåring (Kjellgren, 2009). I UngVold-undersøkelsen fra 2015 fikk de som krysset av for å ha opplevd én eller flere seksuelle krenkelser oppfølgings-spørsmål om «den første» hendelsen, blant annet knyttet til utøverens kjønn, alder da det skjedde og relasjon mellom utøver og offer. For 97 prosent av krenkelser mot jenter var utøver en gutt eller mann, mens utøver var kvinne eller jente for 68 prosent av krenkelser mot gutter (Mossige og Stefansen, 2016).

Forskerne så videre på utøver og offers alder for seksuelle krenkelser mot jenter som altså nært sagt alltid var begått av gutter eller menn. For hendelser som skjedde før offeret fylte ti år, var utøveren en voksen (definert som 20 år eller eldre) i 51 prosent av tilfellene, 15-19 år i elleve prosent av tilfellene og 14 år eller yngre i 39 prosent av tilfellene. For hendelser som skjedde da offeret var mellom ti og 14 år var utøveren en voksen i 31 prosent av tilfellene, 15-19 år i 40 prosent av tilfellene og 14 år eller yngre i 29 prosent av tilfellene. For hendelser som skjedde da offeret var 15 år eller eldre var utøveren en voksen i 36 prosent av tilfellene, 15-19 år i 63 prosent av tilfellene og 14 år eller yngre i én prosent av tilfellene. Forskerne gjorde liknende undersøkelser for seksuelle krenkelser mot gutter og fant at utøver og offer oftest var i samme alderskategori, unntatt for ofre under ti år der over halvparten av krenkelser var begått av utøvere over 25 år (Mossige og Stefansen, 2016).

«Den første» seksuelle krenkelsen mot barn og unge av begge kjønn var oftest begått av venner eller venninner (37 prosent), en bekjent (24 prosent), en fremmed (21 prosent) eller en kjæreste (9 prosent). Andre relasjoner som ble undersøkt var nærmeste familie (foreldre, søsken, besteforeldre; 5 prosent), andre slektninger inkludert stemor og stefar (5 prosent) og trener, lærer eller annen (2 prosent) (Mossige og Stefansen, 2016). UEVO-studien fant at de fleste seksuelle overgrep fra voksne var begått av en person som offeret kjente utenfor familien (32 prosent) eller en voksen som ungdommen ikke kjente (32 prosent) (Hafstad og Augusti, 2019). I åtte prosent av tilfellene var den voksne en tillitsperson og i tre prosent av tilfellene dreide det seg om en trener i et idrettslag. Seksuelle krenkelser

fra jevnaldrende ble oftest begått av en bekjent utenfor familien. I 62 prosent av jevnaldrendetilfellene var handlingene utført av gutter.

Hvem er mest utsatt for vold og seksuelle overgrep?

I Ungvold-undersøkelsen fra 2015 fant forskerne at kjente risikofaktorer for vold slo ut forskjellig for ulike former vold (Mossige og Stefansen, 2016). Det studien kaller mild vold og milde seksuelle krenkelser var relativt tilfeldig fordelt i befolkningen, mens risikoen for å oppleve grov vold og grove seksuelle krenkelser var større for ungdom som vokste opp i en familie med dårlig råd og alkoholmisbruk. Ungdom med foreldre som har innvandrerbakgrunn var også mer utsatt for grov fysisk vold, men innvandrerbakgrunn var ikke en risikofaktor for seksuell vold. Jenter (29 prosent) er mer utsatt enn gutter (7 prosent) for både grov og mild seksuell vold (Mossige og Stefansen, 2016).

Myhre, Thoresen og Hjemdal (2015) sin rapport fra NKVTS sin nasjonale intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer viser, som Mossige og Stefansen (2016), at jenter var mer utsatt enn gutter for alle former for seksuelle overgrep (13 prosent mot fire prosent). Av ungdommene som oppfattet familieøkonomien som dårlig hadde 25 prosent opplevd vold fra foreldre og 32 prosent hadde opplevd fysisk vold fra andre utøvere. Dette var langt høyere forekomst enn for ungdommer fra familie med god økonomi. For jenter var dårlig økonomisk situasjon forbundet med alvorlig vold fra andre enn foreldre, mens dårlig familieøkonomi ikke var forbundet med seksuelle overgrep for hverken jenter eller gutter. I likhet med NOVA sin rapport fra 2015 (Mossige og Stefansen, 2016) viste intervjuundersøkelsen at ungdommer med foreldre av annen etnisk opprinnelse enn norsk eller nordisk rapporterte om mer fysisk vold fra foreldre. Innvandrerbakgrunn var heller ikke her noen risikofaktor for seksuelle overgrep eller fysisk vold fra andre (Myhre, Thoresen og Hjemdal, 2015).

Hva er konsekvensene av å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep i barndoms- og ungdomsår?

Konsekvenser av å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep i oppveksten er undersøkt i en rekke internasjonale studier (se Mountjoy m. fl., 2016), og norske studier peker i hovedsak i samme retning som det samlede kunnskapsbildet. UEVO-studien viste at respondentene som opplevde vold i barndommen hadde høyere nivå av psykiske helseproblemer i voksen alder enn de som ikke hadde opplevd vold i barndommen (Hafstad og Augusti, 2019). Det var også en klar sammenheng mellom utsatthet for vold i barndommen og fysiske helseplager senere i livet. Jo mer vold respondentene hadde opplevd, jo høyere var risikoen for å bli utsatt for ny vold, jo dårligere var helsen og jo mer problemer var det i sosiale relasjoner. Vold i barndommen er videre forbundet med økt sårbarhet for negativ utvikling på en rekke andre områder, ikke bare fysisk og psykisk, men i sosiale relasjoner og tilknyttet rusproblematikk.

6.2. Forskning om vold og seksuelle overgrep i idrett

Forskningen om seksuelle overgrep i idretten har blant annet tatt for seg konsekvenser for utsatte idrettsutøvere (Fasting, Brackenridge og Walseth, 2002), mestringsstrategier (Fasting og Sand, 2015), forebyggende tiltak (Brackenridge og Rhind, 2014; Solstad, 2019; Solstad m. fl., 2021) og forekomst (Bjørnseth og Szabo, 2018; Vertommen, 2016; Fasting, Brackenridge og Knorre, 2010; Johansson, 2017; Ohlert m. fl., 2020). De aller fleste av studiene på feltet har tatt for seg voksne eliteutøvere. Noen studier av unge idrettsutøveres erfaringer finnes. Fordi *Trygg på trening* handler om forebygging av overgrep mot barn og ungdom, konsentrerer vi vår litteraturgjennomgang om studiene som omfatter barn og ungdommer.

En fersk studie av Sølvberg m. fl., (2022) undersøkte forekomst av tre former for seksuell trakassering og overgrep blant elever ved videregående skole. Studien sammenliknet forekomst blant toppidrettsutøvere på idrettslinje, elever ved idrettslinje som ikke driver med toppidrett og elever ved videregående skole uten idrettslinje. Verbal seksuell trakassering ble målt med spørsmål om, blant annet, uønskede seksuelle kommentarer og ryktespredning. 25 prosent oppga at de hadde opplevd dette de siste tolv måneder. Ikke-verbal seksuell trakassering rommet blant annet uønskede seksuelt betonte blikk, å bli vist bilder av seksuell karakter og å oppleve at bilder av seg selv av en seksuell art har blitt spredt. 27 prosent rapporterte om slike opplevelser. Fysisk seksuell trakassering og overgrep inkluderte blant annet uønsket fysisk kontakt, voldtekt og voldtektsforsøk. 14 prosent oppga at de hadde opplevd dette.

Forekomsten de siste tolv måneder av seksuell trakassering og overgrep var høyere blant jenter (48 prosent) enn blant gutter (29 prosent). Forekomsten var lavere blant toppidrettsutøvere (32 prosent) enn idrettslinjeelever som ikke driver med toppidrett (47 prosent) og elevene ved skoler uten idrettslinje (47 prosent). Begge disse anslagene ser på de tre formene for trakassering og overgrep samlet. At toppidrettsutøvere ifølge denne undersøkelsen er mindre utsatt er et interessant funn, da tidligere forskning har beskrevet toppidrettsutøvere som en risikogruppe (Mountjoy m. fl., 2016). Videre fant Sølvberg og kolleger (2022) at tilfellene av seksuell trakassering og overgrep oftest forekom på fritiden og at jevnaldrende oftest ble rapportert som utøver.

Som påpekt av forskere som har gitt en oversikt over forskningen på feltet (Bjørnseth og Szabo 2018; Willinsky m. fl., 2021) varierer både definisjoner, spørsmålsstilling og svarprosjenter og andre sider ved kvaliteten på ulike undersøkelser. En mye

referert studie er gjort av Vertommen m. fl., (2016, 2017, 2018), som undersøkte det de kaller psykisk, fysisk og seksuell vold i barne- og ungdomsidretten i Nederland og Belgia i en kvantitativ, retrospektiv web-basert spørreundersøkelse. Vi beskriver denne studien for å vise fram en måte å måle forekomst – som også har inspirert flere andre studier. De ulike formene for vold var målt med flere beskrivelser av negative opplevelser barn og ungdom kunne ha i idrettssammenheng. De som besvarte spørreskjemaet skulle krysse av for om de hadde opplevd det som beskrives. 14 beskrivelser i undersøkelsen dekket det de kaller *psykisk vold* (blant annet aggressive verbale trusler og negative kommentarer om prestasjon og kropp). 10 beskrivelser dekket *fysisk vold* (blant annet tvunget overtrening og bli fysisk ristet eller slått). 17 beskrivelser dekket *seksuell vold* (blant annet bli utsatt for seksualiserte vitser, blikk eller bemerkninger, og bli tvunget til ulike seksuelle handlinger – altså både seksuell trakassering og overgrep). Opplevelsene ble klassifisert av et ekspertpanel som enten milde, moderate eller alvorlige. For eksempel var det å bli tvunget til sex alvorlig også som engangshendelse, mens trusler om utestengelse fra laget var oppfattet som alvorlig hvis det skjedde ofte. I henhold til denne klassifiseringen hadde 5 prosent opplevd alvorlige hendelser. 14 prosent av respondentene i studien hadde vært utsatt for seksuell vold minst én gang, mens 38 prosent og 11 prosent hadde vært utsatt for henholdsvis psykisk vold og fysisk vold minst én gang.

Vertommen (2017) oppsummerer at mellom 2 og 49 prosent av barn og unge i de studiene som foreligger sier at de har vært utsatt for overgrep minst en gang. Det store spriket i tallfesting skyldes trolig ulike definisjoner og spørsmålsformuleringer. Noen av studiene er retrospektive, det vil si at voksne har svart om opplevelser fra barndommen (Vertommen m. fl., 2017; Harthill m. fl., 2021), mens andre har spurt ungdommer om opplevelser siste år eller over et lengre tidsrom (Parent m. fl., 2016). Ulike tallfestinger kan blant annet forklares med at færre har opplevd seksuelle overgrep siste år enn i løpet av hele idrettskarrieren – fordi siste 12 måneder er et kortere tidsvindu, og fordi de i ettertid forstår at det de har vært utsatt for det som kan kalles et seksuelt overgrep.

Tre temaer fra disse studiene om barn og ungdoms utsatthet for vold og seksuelle overgrep i idrett er relevant for denne rapporten: Hvem begår vold og seksuelle overgrep i idrett, hvem er mest utsatt og hva er konsekvensene for de som rammes i en idrettslig kontekst.

Hvem er det som begår vold og seksuelle overgrep i idrett?

Trenere og andre tillitspersoner som jobber tett med og tilbringer mye tid med utøverne har fått oppmerksomhet i forskningslitteraturen (Fasting og Sand, 2015; Fasting, Sand, og Sisjord, 2018; Hartill, 2017; Owton og Sparkes, 2017; Stirling og Kerr, 2009; Bjørnseth og Szabo, 2018). En vanlig forklaring er at utøveren er avhengig av treneren, både som kunnskapsperson og som gatekeeper: En som kontrollerer tilgang til resurser og uttak til konkurranser (se for eksempel Skrubbeltang, Olesen, og Nielsen, 2021). Flere nyere studier bidrar til å nyansere dette bildet. For eksempel viser Vertommens (2017) studie at for alle typer vold er det jevnaldrende gutter som oftest nevnes som den som har utført handlingen. Samtidig viser studien at seksuell vold fra en trener oftere har en mer alvorlig karakter enn seksuell vold fra jevnaldrende. Også Sølvsberg m. fl., (2022) fant at jevnaldrene oftere ble rapportert enn trenere/lærere/helsepersonell/andre. Studier som har spurt om antall utøvere, viser at både gutter og jenter som har vært utsatt for vold ofte rapporterer om flere enn en person som utøver psykisk og fysisk vold (Marsollier, 2021). I Harthill og kollegaers (2021) studie fra seks europeiske land er jevnaldrende, både kjente og ukjente, de som oftest oppgis som utøver med trenere som den tredje vanligste kategorien.

Hvem er mest utsatt for vold og seksuelle overgrep i idrett?

Med noen unntak (Johansson, 2017; Hartill m. fl., 2021) viser de fleste tidligere studier at jenter oftere enn gutter er utsatt for seksuelle overgrep i idrettsammenheng (Leahy m. fl., 2002; Vertommen m. fl., 2016; Bjørnseth og Szabo, 2018; Parent m. fl., 2016). Samtidig er det mistanke om underrapportering blant gutter (Hartill, 2009). Kjønnforskjellene varierer mellom ulike typer vold. Vertommen og kollegaer (2016) fant ingen kjønnforskjeller i utsatthet for psykisk vold, at gutter var mer utsatt for fysisk vold mens jenter var mer utsatt for seksuell vold. 17 prosent av kvinnene og 10 prosent av mennene hadde opplevd seksuell vold.

Flere studier viser at unge utøvere som konkurrerer på internasjonalt nivå er særlig utsatt (Wilinsky m. fl., 2021; Vertommen m. fl., 2016). Dette støttes av studier av voksne som viser at eliteidretten er en utsatt arena (Fasting, Brackenridge, og Knorre, 2010; Ohlert, Vertommen, Rulofs, Rau, og Allroggen, 2021). Ifølge Bjørnseth og Szabo (2018) er unge utøvere på høyt nivå ekstra sårbare fordi de investerer mye tid og knytter mye av sin identitet til idretten, og dermed er mer avhengig av idretten (Brackenridge og Kirby, 1997; Hartill, 2017). Ungdommer som er svært opptatt av idretten kan altså være utsatte. En kanadisk studie har vist sammenheng mellom vilje til selvpoppofrelse for idretten og utsatthet for det som omtales som psykisk vold (målt blant annet gjennom spørsmål om treneren har skjelt dem ut, ydmyket eller latterliggjort dem) (Fournier, Parent, og Paradis, 2022) – noe som tyder på at de som satser og lar idretten bety svært mye kan være særlig utsatte.

Respondenter fra ulike minoritetsgrupper – både immigranter, lesbiske/homofile/biseksuelle, og utøvere med funksjonsnedsettelse – rapporterer oftere om seksuell trakassering i idretten (Vertommen m. fl., 2016; Bjørnseth og Szabo, 2018). Sosial ulikhet er lite utforsket i seg selv, men foreldres utdanning er med som kontrollvariabel i noen studier.

Hva er konsekvensene av å bli utsatt for overgrep/seksuell vold i barndoms- og ungdomsårene?

Konsekvenser for utøvere er også undersøkt. Vertommen og kollegaer (2018) fant sammenheng mellom opplevd psykisk, fysisk og seksuell vold i idretten som barn eller ungdom og helseproblemer og dårligere livskvalitet som voksen. Parent og Fortier (2018) oppsummerer at konsekvensene av seksuell trakassering ser ut til å være større når trakasseringen kommer fra en autoritetsfigur, som en trener enn fra andre utøvere. Wilinsky m. fl., (2021) sin oversiktsstudie konkluderer med at det er sammenhenger mellom utsatthet for seksuelle overgrep, og relaterte problemer som identitetsforstyrrelser og spiseforstyrrelser.

Barrierer for å avdekke overgrep

I tillegg til barrierer som gjelder generelt for avdekking av overgrep, som at ofre for seksuelle overgrep ofte skammer seg, tar på seg skylden for det som har skjedd (Steine m. fl., 2016), kan noen særtrekk ved idretten også være til hinder for å rapportere overgrep. For det første er treneren gjerne en autoritetsfigur og utøveren er avhengig av treneren – både for å bli tatt ut på laget eller til konkurranser, og for å få den nødvendige oppfølgingen for å utvikle seg (McMahon m. fl., 2021). For det andre er det forventninger om å tåle mye i idretten, kanskje også oppførsel som kan regnes som overgrep (Solstad, 2019; McMahon m. fl., 2018). Videre kan trenere som begår overgrep være vel ansette i lokalmiljøet, og sett på som «omsorgsfulle»: Bjørnseth og Szabo (2018) og Wilinsky m. fl., (2021) oppsummerer at «grooming» er en sentral komponent i seksuelle overgrep mot barn i idretten og at dette bidrar til å gjøre det vanskelig å identifisere overgrep. Harthill m. fl., (2021) sin studie fra seks europeiske land viste at svært mange ikke hadde fortalt om overgrepene til noen. De som hadde fortalt, valgte å fortelle til familie og venner (Harthill m. fl., 2021).

Det er flere likheter mellom forskningen som er gjort på vold og seksuelle overgrep generelt og i idretten. Kjønnforskjeller varierer mellom ulike typer vold i idretten, men jenter er mer utsatt for seksuell vold enn gutter både i generell forskning og i idretten. Videre er sammenhengene mellom vold og seksuelle overgrep, redusert livskvalitet og utsatthet for andre relaterte problemer som spiseforstyrrelser og rusproblematikk tydelig i idrettsforskning og i studier av den generelle befolkningen. Begge forskningsfelt fokuserer på voksne så vel som jevnaldrende som utøvere, og i idrettsforskningen viser flere studier at jevnaldrende er den aldersgruppen som oftest rapporteres som utøver av seksuell trakassering og overgrep.

6.3. Forskning om “safeguarding”-initiativ i idrett

«Safeguarding in sport» har etter hvert blitt en nokså omfattende bevegelse, som også har engasjert flere forskere (se bla Brackenridge og Rhind 2014; Solstad 2019; Hartill m. fl., 2021). For vårt formål er både forskning om idrettsbevegelsens vilje og evne til å ta tak i «safeguarding»-problematikk, og om spesifikke tiltak som likner *Trygg på trening*, av interesse.

«Safeguarding» - idrettsbevegelsens generelle vilje og evne

Når det gjelder idrettsbevegelsens vilje og evne finnes ingen norsk oversiktsstudie², men en studie av tiltakene i Sveriges ti største sær-idrettsforbund mot seksuelle overgrep i barne- og ungdomsidretten (Johansson, 2020) er relevant for oss. Studien baserte seg på intervjuer med 18 representanter fra ulike forbund, og analyser av styringsdokumentene og nettsidene til forbundene. Analysen av styringsdokumentene og nettsidene til forbundene viste at seksuelle overgrep hadde liten eller ingen plass. I intervjuene viste representantene fra de

respektive særforbundene heller til det svenske idrettsforbundet sine styringsdokumenter enn til særforbundets egne styringsdokumenter. Ingen av forbundene hadde utarbeidet en egen plan for forebygging eller håndtering, noe som ble forklart med at de heller ville følge Riksidrottsforbundets planer, eller at de ikke hadde fått gjort det enda. Få av særforbundene hadde utarbeidet og implementert egne handlingsplaner, i form av rutiner eller obligatoriske sjekklister for gjennomføring av tiltak mot seksuelle overgrep. Mer utbredt var å henvise til Riksidrottsforbundets målsetting om «Trygg idrett» som tar for seg både mobbing, trakassering, seksuelle overgrep og vold mot barn og unge. Flere forbund nevner også seksuelle overgrep i andre former for retningslinjer eller arbeidsmaterialer.

Studien fant også at særforbundene mente at ressurser og taushetskultur var barrierer i arbeidet mot seksuelle overgrep: Usikkerhet knyttet til risiko for at negativ omtale om seksuelle overgrep vil skade idretten og særforbundenes «merkevare» ble

trukket fram. Noen særforbund pekte også på at tiltak rettet mot seksuelle overgrep som hadde til hensikt å øke sikkerheten i stedet kan gi en følelse av utrygghet. Rapporten tar også opp at arbeidet i idretten i stor grad gjøres av frivillige. Med en struktur tuftet på frivillighet kan det totale omfanget av krav fort oppleves som for strengt, for omfangsrikt og for komplisert.

Det som motiverte særforbundene til å ville utvikle tiltak for en tryggere idrett, til tross for de opplevde hindringene, var oppfatningen av at barn fortjener et trygt miljø og at seksuelle overgrep var helt uakseptabelt. Studien viser noen av barrierene for å ta tak i problemene, barrierer som er der på tross av en uttalt bekymring for problemet. Dette kommer også fram i Hartill og Lang (2014) sin intervjustudie av «safeguarding lead officers» fra Storbritannia. I 2001 ble det etablert en uavhengig enhet – The English Child Protection in Sport Unit – som skulle ivareta nasjonale standarder for beskyttelse av barn i idretten. Som del av dette ble det ansatt en rekke personer for å ivareta disse standardene – både på klubbnivå og på særforbunds nivå. Hartills og Langs intervjuer med slike «safeguarding lead officers» på særforbunds nivå, viser at det tidligere har vært en skepsis i britisk idrett mot å anerkjenne seksuelle overgrep som et problem, men at denne skepsisen er noe redusert etter hvert. Studien viser også at «safeguarding»-arbeiderne ofte ble sett på som «plagsomme», og som litt på siden av organisasjonen.

Kurs og opplæringstilbud

Hva vet vi om betydningen av opplæringstiltak som *Trygg på trening* kan ha? En oversikt viser at det finnes få studier av opplærings- og informasjonstiltak for å forebygge og avdekke vold, overgrep og krenkelser – og at studier fra Norge og andre nordiske land mangler. Det som finnes av forskning har undersøkt skolebaserte tiltak, og finner positive resultater (Blaasvær og Baiju, 2019). Fra andre land finnes flere ulike opplæringstilbud om «safeguarding i idretten». Noen av disse har også vært evaluert. Blant eksemplene på opplæringstilbud er IOCs digitale-kurs: «International Safeguarding Officer in Sport Certificate» som går over åtte måneder. Kurset er åpent for alle, men særlig rettet mot internasjonale og nasjonale forbund, samt nasjonale olympiske komiteer. Deltagerne som gjennomfører kurset, får tittelen «Safeguarding Officer» eller «Focal Point» i sin organisasjon. FIFA Guardians fem digitale kurs om safeguarding arrangert for alle som jobber eller er frivillig på grasrot- eller profesjonelt nivå i FIFA sine 211 medlemsforeninger. UEFA har også flere ressurser blant annet «UEFA child safeguarding toolkit» og fire online-kurs for trenere, frivillige og andre som jobber i idretten: «Awareness raising on child safeguarding in football», «Child safeguarding for coaches», «Child safeguarding for staff» og «Child safeguarding for child safeguarding focal points».

Et av opplæringstilbudene som har vært undersøkt er “Athlete-and coach-led education for teaching about abuse and neglect” (McMahon m. fl., 2021). Kurset er 90 minutter langt og holdes digitalt. Utøvere og trenere på ulike nivåer (barne-, ungdoms-, amatør- og eliteidrettsnivå) fra England, Canada og Australia har gjennomført kurset, som er basert på såkalt “narrativ pedagogikk” der et premiss er at eksempler og innretning på kurset må være kulturelt relevant. Kursmateriell og eksempler må være hentet fra den konkrete konteksten det handler om – altså de spesifikke idrettene. Kursledere bør være «kultur-eksperter», det vil si kunne regnes som deltakere i den konkrete idrettskulturen.

Evalueringsrapporten viste at selv om oppførselen det undervises om i kurset i utgangspunktet karakteriseres av deltakerne som voldelig og svært streng, omtaler de den samme praksisen som nødvendig for utvikling og prestasjon. Dette er et interessant funn som tyder på at voldelig oppførsel til en viss grad er normalisert i idretten, og kan være mer utbredt enn man tror. McMahon m. fl., (2021) trekker fram yngre deltagers utbytte av kurset som et viktig funn; de mener selv at deltakelse i et slikt kurs kan bidra til å forhindre at fysisk og psykisk vold blir normalisert og akseptert i idretten.

De australske deltagerne ble fulgt opp seks måneder etter undervisningen. Trenerne som deltok rapporterte at de var mer klar over sin rolle overfor utøverne som et resultat av kurset, mens foreldrene til de yngre utøverne rapporterte at barnet deres i større grad la merke til voldelig oppførsel og rapporterte det til blant annet lærere. Det at pensum og undervisning oppleves som relevant for den enkelte deltager og idrett trekkes i evalueringen fram som avgjørende for å lykkes (McMahon m. fl. 2021).

² Fasting og Sand (2014) påpeker at slik forskning mangler. Men noe informasjon finnes: En rapport om likestilling i norsk idrett beskriver kjennskap til retningslinjer mot seksuell trakassering og informasjon på særforbundenes nettsider (Fasting og Sand, 2017).

7. *Trygg på trening*: Aktørenes endringsforståelser og status for prosjektet

I første del av dette kapitlet skal vi beskrive endringsforståelsene som ligger til grunn for *Trygg på trening*, sett fra Redd Barna og NIF sentralt sine perspektiver. På denne måten vil vi få fatt på hvordan målsettinger, målgrupper og sentrale antakelser har blitt til over tid i en prosess drevet av Redd Barna, men der samarbeidet med NIF har vært viktig for utformingen

av kurset. Vi vil løfte fram avveininger som er gjort underveis, endringer som er foretatt og dilemmaer som knytter seg til innhold og implementering. Videre i kapitlet vil vi se nærmere på særforbundenes rolle i dette arbeidet, og på hvor langt særforbundene har kommet i prosessen med å implementere *Trygg på trening*.

7.1. Endringsforståelser i Redd Barna og NIF

Da følgeforskningen startet opp var de innledende rundene med å utvikle innhold og implementeringsstrategier for *Trygg på trening* mer eller mindre fullført. Tilpassede kurs var i ferd med å bli utviklet for særforbund som har kommet til etter hvert, men i hovedtrekk har prosjektet vært fulgt i en implementeringsfase der koronapandemien riktignok har bremsset framgangen og der noen særforbund har kommet lengre enn andre. Gjennom dokumenter og intervjuer med sentrale aktører i Redd Barna og NIF har vi fått innblikk i hvordan prosjektets målsettinger, målgrupper og sentrale antakelser har blitt til underveis i planleggings- og utviklingsfasen, og i hvordan dette har blitt diskutert aktørene imellom. I kapittelet anlegger vi et prosessuelt endringsteoretisk perspektiv der vi betrakter aktørenes endringsforståelser som dynamiske, som produkter av et pågående samarbeid og som noe de involverte aktørene vil kunne være mer eller mindre samstemte om. Endringsforståelser anses videre som komplekse og mangefasetterte, der noen fasetter på ethvert tidspunkt i prosessen vektlegges mer av noen aktører enn av andre.

Fra et evalueringsperspektiv er (i) og (iii) relativt ukompliserte fenomener. Kunnskap og bevissthet er noe som tilfaller kursdeltakerne og som i hvert fall til en viss grad er målbart. Beredskapsplaner og rutiner i klubb tilfaller klubbene som arrangerer kurs, og kan likeledes måles. Handlingskompetanse er et mer komplisert begrep, særlig i en organisasjonskontekst. For det første er det vanskelig å måle, siden kompetanse i å håndtere overgrepssaker kan tenkes først å gjøre seg gjeldende i praksis, i møte med reelle saker. Teoretisk kunnskap om håndtering og kjennskap til retningslinjer er gode verktøy, men hvordan en handler i ulike situasjoner kan påvirkes av mange andre forhold. For det andre kan handlingskompetanse som målsetting betraktes både som et utfall for de som deltar på kurs, men også som et mer indirekte utfall som over tid tilfaller organisasjonen: idrettslag, særforbund eller NIF i sin helhet.

Både Redd Barna og NIF er imidlertid opptatt av å bryte handlingskompetanse ned til et sett med konkrete punkter. En informant i NIF forteller at det, fra deres perspektiv, er «tre ting som folk skal vite etter å ha gått på *Trygg på trening*-kurs»:

7.1.1. Målsettinger

Målsettingene for *Trygg på trening* beskriver vi også i kapittel 2. I denne delen er hensikten å vise hvordan målsettinger ikke bare opptrer som endelige definisjoner, men som tema for diskusjon og forhandling mellom de involverte aktørene.

I søknaden til Gjensidigestiftelsen angir Redd Barna som overordnet målsetting at *Trygg på trening* skal bidra til å «Sikre at idretten blir et trygt sted for alle barn og unge». Mer spesifikt vil Redd Barna at kursopplegget skal «skape trygge arenaer ... ved at trenere får økt kunnskap og handlingskompetanse om seksuelle overgrep mot barn». Som delmål angis at kurset skal «Skape bevisste og trygge voksne, som tror, ser og hører barn. Barn utsatt for seksuelle overgrep vil få oppfølging og ivaretagelse, blant annet gjennom at voksne får økt bevissthet og tilstrekkelig verktøy til å vite hva de skal gjøre når de er bekymret for et barn, og at klubbene utvikler beredskapsplaner og rutiner.»

Begrepet vold er ikke en del av målsettingene i søknaden til Gjensidigestiftelsen, men ettersom det brukes ved siden av begrepet seksuelle overgrep i andre bakgrunnsdokumenter, i intervjuer og, ikke minst, i kursmateriellet forstår vi at målsettingene i dag sikter seg inn mot vold i en bredere betydning enn kun seksuelle overgrep. Målsettingene kan oppsummeres i tre punkter: (i) Økt kunnskap og bevissthet, (ii) økt handlingskompetanse og (iii) beredskapsplaner og rutiner i klubb.

En, det er følg opp og behandle saken, alltid. Er du i tvil om du skal følge opp så skal du følge opp. Og følge opp betyr politi hvis det kan være lovbrudd, så skal du alltid følge opp saken i idrettslaget. ...
To: at de vet om veilederen til NIF og retningslinjene til NIF, at de vet at her er det en mal som de kan behandle saken etter, og verdien det er dersom du behandler etter den malen. ... Og tre: ring noen og hvem du kan ringe. NIF, nøkkelperson

I Redd Barnas forståelse kombineres liknende konkrete punkter med en ambisjon om at kursdeltakerne skal kunne møte barn som trygge voksenpersoner:

Vi sier jo gjennomgående i kurset tre ting: At du skal møte barna som en trygg voksen, du skal søke hjelp og råd, og du skal melde ifra. Filmen og håndboken går mer inn på hvordan du skal møte barnet som en trygg voksen, hvordan tar du samtalen. Vi har også en liste med ulike steder du kan ringe anonymt til, du kan ringe til Nok-sentrene, du kan ringe til NIF og, ja, en lang liste på det. Og hvor du melder ifra, at gjelder det noe alvorlig så er det politi, barnevern, og at det må gå i idrettens regelverk og at det blir fulgt opp i klubben. *Redd Barna, gruppeintervju*

Redd Barna og NIF fremstår som samstemte om målsettinger. Et diskusjonstema i utviklingsfasen har imidlertid vært hvor vidt målsettingene kun omfatter vold og seksuelle overgrep som skjer i idretten, eller om økt kunnskap og bevissthet, handlingskompetanse og beredskapsplaner og rutiner også skal gjelde hendelser som skjer utenfor idretten. Selv om målsettingene og selve begrepet «trygg på trening» indikerer at kurset først og fremst retter seg inn mot hendelser som skjer på idrettsarenaen, antyder noen av dilemmakortene at idretten også kan være en arena der voksne får kjennskap til eller mistanke om at barn blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep på andre arenaer, som i hjemmet. I innledningen til Redd Barnas søknad til Gjensidigestiftelsen er det nettopp idrettens funksjon som en arena for å avdekke hendelser som skjer på andre arenaer, som blir vektlagt mest. Informantene i Redd Barna og NIF forteller om en viss uenighet om hvor vidt *Trygg på trening* også skulle rette seg inn mot hendelser som skjer utenfor idretten. For Redd Barna var dette fokuset en naturlig følge av organisasjonens mandat som barnerettighetsorganisasjon:

Vi har på en måte stått hardt på det, i utviklingen av kurset, at vi skal øke handlingskompetansen når det kommer til hva du gjør hvis du er bekymret for et barn som opplever omsorgssvikt, overgrep, vold og som ikke nødvendigvis skjer på idrettsarenaen, men som skjer andre steder. Det er vårt mandat, som barnerettighetsorganisasjon. Så derfor har vi vært helt konkrete på at det er en del av kurset. Idretten og NIF har kommet inn litt sånn: «okay, men vi ønsker ikke å pålegge trenere også det ansvaret». Og det handler ikke om at de ikke vil, men de er veldig forsiktig, NIF er veldig forsiktig med hva de skal fortelle klubbene hva de skal gjøre. Det handler ikke om at de ikke tenker at det er viktig, men jeg tror de er veldig vare på hva er det vi kan bestemme at klubbene kan gjøre.

Redd Barna, gruppeintervju

I intervjuer med nøkkelpersoner i NIF og særforbund settes problemet med å pålegge trenere et slikt ansvar gjerne i sammenheng med en generell utvikling der økende krav til trenere om ulike former for «utenomsportslig» innsats, kan gå utover tid og motivasjon til å løse kjerneoppdraget som er å tilrettelegge for idrettsaktivitet:

Dette diskuterte vi ganske tidlig og her var jeg ganske streng. Fordi at en trener er opptatt av treningen og barna som er på trening. Så med den oppgaven jeg har: «å ja så du vil at jeg skal begynne å se etter omsorgssvikt fra foreldre, det er ikke min oppgave», får du ofte da i retur. Så det jeg prøvde å si til Redd Barna var følgende: Fokuser først og fremst på idrettssituasjonen og aktiviteten, og finn dilemma som treneren kan ende opp i, i sin rolle. NIF, nøkkelperson

Denne informanten problematiserer hvorvidt hendelser som skjer utenfor idretten skal tematiseres i kurset eller ikke. Fordi, som det påpekes, «en trener er opptatt av treningen og barna som er på trening». I kursmaterialet har overgrep utenfor idretten, og særlig i hjemmet, en fremtredende plass. Det er derfor naturlig å betrakte forebygging og håndtering av overgrep utenfor idretten som en viktig målsetting for *Trygg på trening*, dette til tross for NIFs skepsis mot dette.

7.1.2. Målgrupper

I søknaden til Gjensidigestiftelsen har Redd Barna identifisert flere målgrupper for *Trygg på Trening*. De skiller mellom «direkte» og «indirekte» målgrupper. Direkte målgruppe består først og fremst av idrettslag som organiserer barneidrett og «trenere og andre voksne som er i kontakt med barn» i idrettslagene. Videre angis både særforbund og idrettskretser som en direkte målgruppe i prosjektet. Den indirekte målgruppa er «barn og unge som utsettes for eller er i risiko for å bli utsatt for» vold og seksuelle overgrep. Språklig forholder Redd Barna seg til den juridiske definisjonen av barn som personer under 18 år, og målgruppene for *Trygg på trening* spenner over barneidrett (til og med 12 år) så vel som ungdomsidrett (over 12 år) i idrettens terminologi.

Et viktig tema i alle intervjuene er at informantene ikke tegner et enhetlig bilde av disse målgruppene, men snarere formidler at målgruppene ser ulike ut i ulike idretter. Barn og unge som deltar i svømming beskrives som en annen type målgruppe enn barn og unge som deltar i fotball, ettersom de utsettes for andre risikosituasjoner eller fordi de inngår i andre typer relasjoner med trenere og andre voksne i idretten. Særforbund er forskjellige målgrupper, blant annet definert etter størrelse, grad av profesjonalisering og tidligere befatning med forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep mot barn. Men særlig er det én gruppe, trenerne, som beskrives som forskjellige utfra hvilken idrett de holder på med. Her forteller en nøkkelperson i Redd Barna om en kontrast mellom trenere i fotball, svømming og gym og turn:

Så var det svømmeforbundet [...] de jobber masse med sikkerhet fra før av. Altså en fotballtrener kan jo prinsipielt erstattes på telefon ikke sant, men det kan du ikke med en svømmetrener. Der er det jo helt andre regler knyttet til hvem det er som får lov til å gå ut i bassenget og være svømmetrener. I de første samtalene jeg hadde med svømmeforbundet, sa jeg: «ja så har vi prøvd å gjøre dette kurset kort, konsist». De synes at det var litt for kort. De kunne gjerne hatt et lenger kurs. De kunne gjerne hatt enda mer fokus på, eller utdype deler av kurset. Og trenerne der har jo også et annet forhold til å snakke om berøring, for eksempel. Fordi det er berøring i hvert fall i visse deler av idretten. Det synes jeg var veldig interessant, å se hvordan NFF med deres erfaring og hvilke

utfordringer, man møter der, kontra svømmeforbundet [...] Nå jobber vi med gym og turn, hvor det er mye sikring [...] jeg har snakket med masse trenere jeg, som plutselig har kommet nær bryst eller skritt for den saks skyld. Så det gjør at det er en helt annen utfordring å være trener.
Redd Barna, gruppeintervju

Trenere i ulike idretter har forskjellige forutsetninger for å delta på kurs om vold og seksuelle overgrep mot barn. De har forskjellige erfaringer med kursing generelt, de opplever ulike situasjoner i og rundt aktiviteten og relasjonene mellom dem og barna er forskjellige. Som målgrupper er derfor trenere i ulike idretter ganske ulike, med implikasjoner for utforming av kurset. Når vi videre skal se på sentrale antakelser knyttet til problemet vold og seksuelle overgrep mot barn, til implementering og til virkning, ser vi at forskjeller mellom idretter går igjen som en slags rød tråd gjennom *Trygg på trenings* endringsteorier.

7.1.3. Antakelser om problemet

De sentrale antakelsene om problemet *Trygg på trening* er satt til å løse, kan deles i to hovedgrupper. Først gir dokumenter og intervjuer innsikt i ulike forståelser av vold og seksuelle overgrep mot barn som problem i og utenfor idrett. Deretter gir dokumenter og intervjuer oss innsikt i problemantagelser som har å gjøre med idrettens faktiske innsats for å forebygge og håndtere vold og seksuelle overgrep mot barn.

Vold og seksuelle overgrep mot barn som problem – i og utenfor idrett

I dokumenter, kursmaterialet og i intervjuer formidles en problemforståelse som omfatter vold og seksuelle overgrep mot barn som skjer både på og utenfor idrettsarenaen. I Redd Barnas søknad til Gjensidigestiftelsen heter det i første setning i beskrivelsen av bakgrunn og behov at «Barn som har det vanskelig hjemme, har behov for å bli forstått og møtt på en trygg måte». I teksten beskrives ikke idretten først og fremst et problem, men som en mulighetsarena i form av at voksne utenfor hjemmet kan se sårbare barn og avdekke vold og seksuelle overgrep: «Idretten er en arena der barn og unge møter voksne tillitspersoner som de kan søke hjelp fra». Også opplæringsfilmen tematiserer hendelser som ikke først og fremst eller nødvendigvis skjer i idretten. Innledningsvis presenteres statistikk om hvor mange barn som opplever – og tier om – vold og seksuelle overgrep, som en påminnelse om at dette «kan ramme barn i din klubb» og videre at kursdeltakerne «vil kunne møte barn som har opplevd eller opplever ulike former for vold eller seksuelle overgrep».

Videre i søknaden til Gjensidigestiftelsen heter det imidlertid at «idretten er også en arena der barn kan bli utsatt for seksuelle overgrep». Likeledes setter også opplæringsfilmen fokus på vold og seksuelle overgrep i idretten. I intervjuene gis hendelser

på idrettsarenaen mer plass enn de som skjer utenfor og som kanskje kan avdekkes av trenere eller andre voksne i idrettslaget. Informantenes refleksjoner om seksuelle overgrep mot barn i idrett, kretser rundt begrepet risikosituasjoner. Risikosituasjoner er et begrep informantene selv bruker og som de forteller at har vært et viktig tema i utviklingen av *Trygg på trening*, spesielt når ressursgruppene i de ulike særforbundene har bidratt i utformingen av dilemmakort. At det er ulike risikosituasjoner i ulike idretter og at arbeidet med å identifisere risikosituasjoner bør gjøres i samarbeid med det enkelte særforbund, er noe både Redd Barna og NIF er opptatt av:

Jeg var med på et møte i svømmeforbundet der en diskuterte hvilke caser som skulle være med. [...] Og det er egentlig en vurdering av risikosituasjoner, det er veldig verdifullt. Å ha en vurdering av hva som er risikosituasjoner for barn sin trygghet i det forbundet, er veldig bra. Den vurderingen av risikosituasjoner får du som en del av det å utvikle det materiellet. Slik at det er en sammenheng mellom materiellutvikling og det som en egentlig burde ha som en del av sitt ordinære planverk da, med risikoanalyse. NIF, nøkkelperson

Forestillingen om at risikosituasjoner kan identifiseres og noe man kan tilnærme seg gjennom målrettede tiltak, være seg retningslinjer eller bevisstgjøring av trenere, deles av informantene og preger kursmaterialet. Særlig er dilemmakortene svært situasjonsorienterte. Et viktig spørsmål videre i forskningen vil derfor være hvor godt risikosituasjonene som beskrives i *Trygg på trening* stemmer overens med virkeligheten, og om kurset kan ha blindsoner for andre typer situasjoner.

Opplæringsfilmen, som er lik i alle særforbund, tar imidlertid opp situasjoner som kan være relevante i alle idretter. Det å være alene med et barn, altså en-til-en, bruk av sosiale medier og «din rolle som trener» tematiseres som «tre ulike situasjoner som du som trener må være særlig bevisst på». Der denne sekvensen rent språklig rammes inn som en gjennomgang av risikosituasjoner, er måten temaene snakkes om på, vel så godt beskrevet med et annet begrep: nemlig *risikorelasjoner*. Hovedtyngden av risikosituasjoner som tematiseres i kursmaterialet, men også i intervjuer (sett bort ifra de som handler om hendelser som skjer utenfor idretten), involverer treneren eller en annen tillitsperson i idrettslaget som den som potensielt kan utføre vold eller seksuelle overgrep.

Bildet av relasjonen mellom tillitsperson og deltaker som en *risikorelasjon* fremstår som en viktig del av problemforståelsen som ligger til grunn for *Trygg på trening*. Opplæringsfilmen stiller spørsmålet «Hvem begår vold og seksuelle overgrep?» og svarer at «vi vet at det ofte er en tillitsperson». For å understreke et

poeng om at det ikke synes utenpå hvem som utfører vold og overgrep, nevnes som eksempler både «en trener som mange ser opp til» og «en mamma som kommer med nybakte boller på foreldremøter». Et interessant aspekt ved dette er at bildet av den risikable tillitsperson-deltakerrelasjonen ikke bare lever parallelt med forestillingen om at den samme relasjonen kan være et verktøy til å avdekke vold og seksuelle overgrep, men hviler på den samme relasjonelle kvaliteten, nemlig tillit. I kursmateriellet har særlig trenerens rolle som tillitsperson noe tvetydig ved seg, som sentralt i synet på idretten som løsning så vel som i synet på idretten som problem. Tillit forstås som en kvalitet som kan brukes og misbrukes.

Nøkkelpersonene i NIF forteller om en prosess der NIF har vært pådrivere for å utvide forståelsen *Trygg på trening* formidler om hvem som kan utføre vold og seksuelle overgrep. I sitatet under argumenterer en informant for at et for sterkt søkelys på tillitspersoner generelt og treneren spesielt som mulig overgriper kan resultere i en blindsoner for andre typer konstallasjoner og situasjoner:

De snakker alltid om treneren, det er jo så mange andre relasjoner og roller som har potensial til å være en overgriper eller en trakasserer. Så det er en av tingene som jeg har forsøkt å bringe inn og som jeg syns har vært veldig problematisk. Fordi du ser bort fra det. Du lager en blindsoner.
NIF, nøkkelperson

At opplæringsfilmen, som nevnt, forteller at en vet at det ofte er tillitspersoner som begår vold eller overgrep på idrettsarenaen, kan bidra til å forsterke et slikt inntrykk. Ettersom *Trygg på trening* henvender seg til nettopp tillitspersoner i idrettslag (men riktignok i all hovedsak snakker til dem som noen som er i posisjon til å se barn og ungdom og bidra til å avdekke vold og seksuelle overgrep), er det kanskje naturlig at det først og fremst er situasjoner som involverer tillitspersoner som blir tematisert. Spørsmålet om blindsoner, og om hva eventuelle slike kan ha å si for virkningen av *Trygg på trening*, er et spørsmål å forfølge videre.

I tillegg til antakelser om vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom som problem, snakker informantene også om andre problemer som kan være aktuelt å tematisere i *Trygg på trening*. For eksempel forteller Redd Barna at «nye temaer» kan dukke opp i prosessen med å lage tilpassede dilemmakort til særforbund:

For tematikker kan jo være spesielle for vært særforbund, sånn som med turn dukket det opp spiseforstyrrelser og sånne ting, så der tok vi opp tråden med Sunn idrett. Så der er vi i prosess til å utvikle en modul som vi vil tilby til alle særforbund også med noen dilemmaer som er knyttet mer opp til deres tematikk.
Redd Barna, gruppeintervju

Selv om spiseforstyrrelser kan være relatert til vold og seksuelle overgrep, kan fenomenet i seg selv betraktes som noe distinkt annet. Dette reiser spørsmål for den videre forskningen om eventuelle grenser for hva *Trygg på trening* skal tematisere og om betydningen for kurssets implementering og virkning av eventuelt å utvide disse grensene.

Idrettsorganisasjoners eksisterende innsats mot vold og seksuelle overgrep mot barn

Den andre hovedgruppen av problemantakelser som ligger til grunn for *Trygg på trening*, handler om innsatsen innenfor forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep mot barn før utrulling av kurset. NIFs arbeid mot vold og seksuelle overgrep mot barn har vi beskrevet i kapittel 2, mens vi i kapittel 7 går nærmere inn på status innenfor de tre særforbundene vi har studert. I denne delen ser vi på problemantagelsene som kommer til uttrykk i dokumenter og intervjuer med nøkkelpersoner i Redd Barna og i NIF. Her tegnes et mer generelt bilde av det aktørene mener at *Trygg på trening* kan bidra til å endre.

I søknaden fra Redd Barna til Gjensidigestiftelsen heter det at «Redd Barna erfarer fra idrettsarenaen at det «altfor ofte ikke finnes gode rutiner på hvordan man jobber for å sikre at barna ikke blir utsatt for overgrep i klubben». I intervjuer formidler informantene fire overlappende, om enn litt forskjellige antakelser om hva som er problemet med idrettens innsats på feltet: (i) virkemidlene er for generelle, (ii) det er for lite ressurser til at innsatsen nytter, (iii) implementering er vanskelig og skjer sakte og (iv) det er motstand mot å snakke om problemet.

Den første antakelsen er at innsatsen mot vold og seksuelle overgrep mot barn preges av at idrettens eksisterende rutiner og retningslinjer i liten grad har skilt mellom barn, unge og voksne ofre. Dette var Redd Barnas vurdering da de i starten av prosjektperioden gikk gjennom NIFs policydokumenter:

Sammen med vår jurist gikk vi gjennom NIF sine retningslinjer og veileder. [...] Så var vår vurdering fra et barnefaglig perspektiv, og det er viktig å ta med inn her. Vår vurdering da vi startet prosjektet, var at det kom ikke godt nok og tydelig nok frem hva som var reglene når det gjelder barn. Det var ikke det at det var noe galt som sto der, men vi syntes ikke at det var løftet godt nok og tydelig nok frem.
Redd Barna, gruppeintervju

En annen problemantakelse er at idrettens innsats lider under ressursmangel, for få mennesker med rett kompetanse og derfor er svært personavhengig, både i NIF sentralt og i andre organisasjonsledd. Nøkkelpersoner i NIF forteller om et system for varsling og håndtering som de mener fungerer på mange måter, men som hviler på to personer som har dette som et fokusområde i en avgrenset stillingsbrøk. En tredje antakelse er at idretten har et implementeringsproblem: At det finnes retningslinjer og rutiner som substansielt er gode nok, men at disse er lite kjent blant medlemmer, usystematiske og lite brukervennlige.

Til sist formidler flere av informantene en antakelse om et kulturelt problem eller en barriere mot å snakke om og ta tak i det som kan være et ubehagelig tema. En nøkkelperson i NIF forteller at berøringsangst kan gjøre seg gjeldende når det dukker opp saker i et idrettslag:

Jeg tror at når det dukker opp i en klubb, og dette er jo basert på erfaringer, jeg har snakka med mange av de som har sett dette her i klubb, at en ønsker jo å skyve det litt fra seg. Folk ønsker jo å slippe å håndtere det egentlig, det er sånn du ser av og til i mer ekstreme eksempler så er det der folk ikke får reaksjoner i det hele tatt. En tar ikke opp ting som skulle vært tatt opp, av og til kan ting bli skjøvet under teppet og sånn, det er den ekstreme varianten av det. *NIF, nøkkelperson*

De forskjellige antakelsene om hva som er problemet med idrettens innsats på feltet utelukker ikke hverandre, men peker mot forskjellige løsninger på forskjellige nivåer – i tråd med forståelsen av vold og seksuelle overgrep mot barn som et gjenstridig eller «wicked» problem. Ressursproblemet krever andre tiltak enn *Trygg på trening*. At *Trygg på trening* kan bidra til å dempe berøringsangsten eller å løfte frem og tydeliggjøre barn og ungdom som en særegen målgruppe for forebyggings- og håndteringsarbeid er en rimelig virkning, men avhenger av at man lykkes med å nå bredt ut med kurset. Implementering av rutiner og retningslinjer på klubbnivå er en målsetting for *Trygg på trening*. At kurset kan bidra til å dempe berøringsangsten ved at man når bredt ut, er sånn sett et rimelig utfall. På den andre siden kan det tenkes at man i utrulling av kurset støter på noen av de samme implementeringsutfordringene.

7.1.4. Antakelser om implementering

I denne delen viser vi frem viktige antakelser som har virket inn på utformingen av den generelle implementeringsstrategien for *Trygg på trening*, slik denne gjør seg gjeldende på tvers av involverte særforbund. *Trygg på trening*-kurs skal kunne holdes av frivillige og ansatte i idrettslag, også de som ikke har forkunnskaper om seksuelle overgrep mot barn. En informant i Redd Barna omtaler dette som selve prinsippet ved kurset:

Og det som er prinsippet med kurset, er at det skal kunne holdes av hvem som helst. Så det vil si at om du er trener i en klubb, så kontakter du ditt særforbund. Så får du tilsendt materielle, så skal det være så enkelt og forståelig at du på en måte skal følge en kjøreplan som tar deg lett fra starten til slutten av kurset. Så du skal ikke være noen ekspert på tematikken, derfor har vi laget en opplæringsfilm som tar seg av det. Og så har vi utviklet disse dilemmakortene som tvinger deltakerne på kurset til å snakke om den tematikken som vi ønsker at de da skal diskutere. *Redd Barna, gruppeintervju*

En nøkkelperson i Redd Barna kaller dette for et prinsipp om selvimplementering (personlig kommunikasjon, juni 2022): Etter innledende utvikling av kurs i samarbeid mellom Redd Barna, NIF og det aktuelle særforbundet, er ambisjonen at *Trygg på trening* skal kunne rulle av seg selv utover i idrettsorganisasjonene. Prinsippet gis to begrunnelser. For det første antas denne modellen å kreve relativt lite ressurser og dermed være gunstig for å nå ut til mange idrettslag. Videre kan den bidra til å sikre forankring i idrettslaget, at idrettslagene «tar eierskap» – et uttrykk informantene i Redd Barna og NIF bruker mye – over prosessen og som vi tolker som å handle om forankring og intern legitimitet.

Ønsket om forankring i idrettsorganisasjonen er i seg selv en sentral implementeringsantakelse. Redd Barna er prosjekteier og ansvarlig for det faglige innholdet, og Redd Barnas logo og grafiske profil setter et tydelig preg på kursmaterialet. Men med dette som utgangspunkt, er informantene samtidig samstemte om at *Trygg på trening* må være godt forankret i idretten selv. Tidlig i prosessen ble samarbeid med særforbund pekt ut som den mest hensiktsmessige strategien for å sikre bred forankring i idrettsorganisasjonen. En informant fra Redd Barna beskriver dette som et spørsmål om eierskap til prosessen:

Men så.. hvordan strukturer vi dette på best mulig måte. Jo det gjør vi jo gjennom særforbundene. Fordi vi må huske at en viktig del av dette, er jo at idretten skal eie dette selv. Vi skal jo prinsipielt være en bistandsorganisasjon som går inn og hjelper idretten til å få den kunnskapen, til å kunne gjøre det til sitt. Med oss selvfølgelig som rådgivere, men idretten må eie det selv. Så da fant vi ut at, okei -vi må gjennom særforbund. Det vi ønsker å oppnå er at særforbundet skal eie dette, ved å være ... det er jo de som skal ha oppfølgingen til klubbene. *Redd Barna, gruppeintervju*

Å implementere *Trygg på trening* gjennom særforbund har vært et tydelig råd fra NIF. Nøkkelpersonene i NIF begrunner dette på to måter. For det første beskriver de en generell motvilje i særforbund til tiltak som kommer direkte fra NIF uten en prosess som sikrer medvirkning og forankring i særforbundet:

Så den skepsisen til det som kommer fra NIF, det handler jo også om forankring, at når noe kommer fra NIF til et særforbund så betyr ikke det at det har noe forankring i det særforbundet. Da er en avhengig av at NIF har hatt en prosess som gjør at særforbundet føler et eierskap til det på dette området her. Det har aldri vært snakk om å ha store prosesser, men det er det nå på etisk og trygg idrett.
NIF, nøkkelperson

For det andre viser informantene til et samarbeid med «alkovett-organisasjonen» Av-og-til, som har basert seg på samme modell. I dette samarbeidet har en gjort seg gode erfaringer med å involvere særforbund i prosessen med å gjøre et tiltak relevant for det enkelte forbund. Dette grepet, som i *Trygg på trening* ivaretas gjennom ressursgrupper i særforbundene og i hovedsak dreier seg om utformingen av dilemmakort, anser informantene i NIF som godt egnet for å sikre at kurset forankres i særforbund.

Selv om særforbundslinja og en viss tilpasning av kurset til hvert særforbund løftes frem som en viktig del av *Trygg på trenings* implementeringsstrategi, er nøkkelpersonene i Redd Barna og NIF også opptatt av at kursmaterialet i hovedsak bør holdes generelt nok til at kurset enkelt kan overføres til nye idretter. Å bygge nye kurs fra bunnen av for hvert særforbund omtales som for ressurskrevende, og som en barriere for å involvere nye særforbund.

7.1.5. Antakelser om virkning

I endringsteorien sikter antakelser om virkning til de involverte aktørens forståelser av hva som skal til for at et tiltak leder til de ønskede endringene i dem som deltar i tiltaket. I intervjuene som ligger til grunn for vår analyse er det vanskelig å skille tydelig mellom implementeringsantakelser og virkningsantakelser.

God implementering er en forutsetning for at *Trygg på trening* skal virke i et bredt inn i idrettsorganisasjonen, og fremstår på intervjudtidspunktet som den største barrieren i prosjektet sett både fra Redd Barnas og fra idrettsorganisasjonenes perspektiv. Med andre ord er det en tendens til at denne utfordringen kommer i forgrunnen for refleksjoner om hva kurset kan gi den enkelte kursdeltaker og klubb, på en måte som kan gi et inntrykk av at kursets virkninger tas for gitt, i hvert fall til en viss grad. Likevel kan vi skimte tre antakelser: at virkning forutsetter, henholdsvis, faglighet, relevans for den enkelte idrett, og involvering.

Antakelsen om faglighet kommer tydelig til uttrykk gjennom kursmaterialet i seg selv, som bærer et faglig preg både på innholds-nivå, med blant annet systematisk gjennomgang av statistikk og definisjoner, og i stil og uttrykk, ikke minst ved at språklig og grafisk tydeliggjøring av Redd Barnas rolle som avsender gir stoffet en faglig autoritet. Også gangen i kursene, med en innledende «teoretisk del» som gir grunnlag for refleksjon,

diskusjon og oppgaveløsning, følger et velkjent akademisk format som signaliserer at deltakernes involvering i temaet forutsetter visse kunnskaper. I intervjuer behandles faglighet som et selvfølgelig utfall av Redd Barnas rolle som prosjekteier og kursutvikler. Redd Barna er bygget opp rundt barnefaglig kompetanse, og faglighet forstås som en forutsetning for organisasjonens arbeid. Dette uttrykker nøkkelpersonene i Redd Barna noen ganger som et spørsmål om hva som står på spill for organisasjonen – hva de ikke kan «gi etter» på – i diskusjoner med idrettsorganisasjonene om innretningen av *Trygg på trening*:

«Og så gikk det ganske radig med NFF, de var veldig opptatt av tid selvfølgelig, vi ønsket helst å gjøre dette på 90 minutter, men de ønsket det veldig kort da. Og så var jo vår oppgave å påse: at vi må nesten passe på det faglige innholdet. Det må være til den standarden, før vi kan sette vår logo på det.
Redd Barna, gruppeintervju»

I dette eksempelet fremstår faglighet som et hensyn i motsetning til et annet: NFFs ønske om mindre tidkrevende kurs. Her skimtes en spenning mellom antakelser om virkning på den ene siden og antakelser om implementering på den andre, der virkning forutsetter faglighet mens implementering i noen kontekster kan tenkes å forutsette at kurset ikke er for omfangsrikt.

Med antakelsen om idrettsrelevans er det motsatt. Her spiller virkningsantakelsen implementeringsantakelsen: at kursopplegget er relevant for den enkelte idrett forstås som bra både for implementering og for virkning. Som beskrevet over er utviklingen av dilemmakort i ressursgrupper i særforbund forstått som en måte å gi forbundene eierskap over prosjektet. Informantene i Redd Barna er imidlertid også opptatt av at dette er en nøkkel til å «nå målgruppa vår». At idrettsrelevans anses som viktig for å treffe målgruppen, har sammenheng med den tredje antakelsen, om at virkning forutsetter involvering av kursdeltakerne i dialog, refleksjon og problemløsning:

«...for at klubbene, som da jo er målet, skal oppleve dette som relevant så skjønnte vi at det å lage dilemmaene relevante til den enkeltidretten var en fin måte å nå de på. Og hele den delen av kurset, dilemma-delen av kurset, handler om nettopp å sette i gang og prate om tematikken, bevisstgjøring. *Redd Barna, gruppeintervju*»

Betydningen av involvering er opplagt når det gjelder den tredje målsettingen i *Trygg på trening*, om at kurset skal fremme beredskapsplaner og rutiner i idrettslag. Som en start på dette arbeidet, inviteres deltakerne til å, i grupper, bli enige om tre tiltak klubben kan gjøre for å sørge for at det er trygt for barna å være på trening. Aktiv involvering er altså et ganske direkte middel for å sette i gang en prosess som håpes å lede til beredskapsplaner og rutiner.

7.1.6. Oppsummering

I dette kapitlet har vi beskrevet endringsforståelsene som ligger til grunn for *Trygg på trening*, hovedsakelig sett fra Redd Barna og NIF sine perspektiv. Et gjennomgående tema er at både Redd Barna og NIF er oppmerksomme på at særforbundene er ulike på måter som er relevante for hvordan en bør tenke rundt målsettinger og målgrupper og hvilke sentrale antakelser en kan gjøre seg om problemet, om implementering og om virkninger. I dette oppstår det noen utfordringer.

Der Redd Barna knytter faglighet til kurs som omfatter vold og overgrep i og utenfor idretten, erfarer informantene i NIF at det er vanskelig å gjennomføre omfattende kurs med innhold som ikke er direkte idrettsrelevant. Dette peker mot en utfordring med å balansere behovet for faglighet på den ene siden med gjennomførbarhet på den andre siden for å oppnå god implementering og god virkning.

En liknende utfordring kan skimtes i spenningen mellom kursinnhold som er skreddersydd for det enkelte særforbund og kursinnhold som er mer generelt. Begge aktører argumenterer i begge retninger på dette spørsmålet, der kurs hittil har blitt tilpasset særforbund er mer generelle kurs under utvikling. I korte trekk beskrives skreddersydd innhold som best som virkning, mens det mer generelle er mer gunstig for implementering.

Avslutningsvis tegner informantene i Redd Barna og NIF et tydelig bilde av en krevende implementeringsprosess. Et prinsipp om selvimplementering later til å stå sterkt som ideal, men også som et grep som er nødvendig utfra ressursituasjonen.

Disse funnene danner utgangspunkt for neste kapittel, der vi ser nærmere på utviklingen og implementeringen av *Trygg på trening* innenfor tre særforbund.

7.2. Trygg på trening i tre særforbund

I dette kapitlet går vi nærmere inn i de tre særforbundene vi har valgt som caser. Basert på dokumenter og intervjuer gir vi en grundigere beskrivelse av særforbundenes utgangspunkt for og forutsetninger for å lykkes med *Trygg på trening*. For hvert forbund tar vi for oss fire tema: (i) Særtrekk ved idretten som har betydning for hvordan vold og seksuelle overgrep mot barn kan opptre som problem i forbundet; (ii) retningslinjer og rutiner for forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep forbundene har hatt før og utenom *Trygg på trening*; (iii) samarbeidet mellom særforbundet og Redd Barna; og (iv) status for *Trygg på trening* i forbundet i dag.

7.2.1. Trygg på trening i Norges Fotballforbund

NFF er det desidert største særforbundet i NIF, med over 300 000 aktive barn og unge. Som nevnt ble ideen til *Trygg på trening* til etter at flere fotballklubber hadde tatt kontakt med Redd Barna og fortalt om usikkerhet knyttet til håndtering av vold og seksuelle overgrep mot barn. NFF var det første forbundet til å ta i bruk kurset og det er også forbundet som har gjennomført flest kurs.

Idrettens egenart

I del 6.1. har vi vist at Redd Barna og NIF legger vekt på de involverte idrettens egenart når det gjelder å definere risikosituasjoner for seksuelle overgrep. At dilemmakort utformes i samarbeid med særforbund beskrives både som et verktøy til å sikre forankring, og til å gjøre kursinnholdet relevant for kursdeltakere innenfor det enkelte særforbund. Til sammenlikning snakker informantene våre i særforbundene mindre om utfordringer med seksuelle overgrep som er spesifikke for forbundet eller idrettens egenart. Dette gjelder aller mest for fotball. Fotballens kanskje viktigste kjennetegn når det gjelder hvordan vold og seksuelle overgrep mot barn opptre som et problem, handler nok ikke om idrettens egenart, men om dens omfang som Norges desidert største barne- og ungdomsidrett. Fordi fotball involverer så mange utøvere og trenere vil det samlede omfanget av relasjoner og interaksjoner, og dermed det som i *Trygg på trening* omtales som risikosituasjoner, innebære at idretten er relativt sårbar for at saker skal oppstå. I tråd med dette omtaler informantene i Redd Barna, NIF og NFF risikosituasjoner i fotballen i generelle ordlag eller peker på én spesifikk situasjon, som nok forekommer i de fleste idretter: når en trener er alene med et barn.

Forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep

I NFFs strategiplan for 2020-2023 er 'trygg' definert som én av forbundets kjerneverdier, ved siden av 'inkluderende' og 'modig': «Fotballen skal være et godt og trygt sted å være» (NFF 2020b, s. 3). Med henvisning til dette punktet heter det i Protokoll for forebygging og håndtering av seksuell trakassering og overgrep (NFF 2020a), at arbeidet mot seksuelle overgrep dermed er forankret i forbundets verdigrunnlag. Når det gjelder forebygging, angir protokollen fem tiltak som skal være iverksatt på klubbnivå:

- Alle ansatte og frivillige som skal utføre oppgaver som innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige, skal fremvise politiattest.
- Klubben skal ha etiske retningslinjer [...] for sine representanter og andre tilknyttede personer, som omhandler voksnes relasjoner med barn. De etiske retningslinjene må undertegnes av alle klubbens representanter og personer som har ansvar for barn i aktiviteter i klubbens regi (for eksempel ledsagere på reiser/samlinger/turneringer).
- Klubben skal ha egne retningslinjer for spillernes oppførsel overfor hverandre. Spillerne skal være kjent med disse retningslinjene, og vite hvordan de skal gå frem dersom de opplever overgrep, trakassering eller at retningslinjene brytes på annet vis.
- Klubben skal årlig gi sine representanter faglig oppdatering om temaet seksuelle overgrep mot barn og seksuelle trakassering, ved intern eller ekstern kursing.
- Klubben skal ha dialog med spillere og foresatte om seksuelle overgrep mot barn, og informere om hvilke rutiner klubben har knyttet til forebygging og avdekking. (NFF 2020a)

I tillegg heter det at «Kunnskap om trakassering og seksuelle overgrep skal inngå i utdanning av alle ledere, trenere og aktive.» (2020a). Det finnes lite kunnskap om implementering av tiltakene i fotballklubber. Protokollen er imidlertid relativt ny og er til dels utviklet på bakgrunn av samarbeidet med Redd Barna om *Trygg på trening*. Implementering av tiltakene på klubbnivå kan dermed ses på som et ønsket utfall av utrulling av *Trygg på trening*. Kurset tenkes å gi klubbrepresentanter faglig oppdatering, men også en plattform for å utvikle retningslinjer og å oppmuntre til dialog om temaet med foreldre og barn.

Vi vet heller ikke i hvilken grad kravet om politiattest etterleves. I en fersk kartlegging sammenstiller NRK antall utstedte politiattester innenfor kategorien «Trener for idrettslag» tilknyttet fotball i Oslo med et anslag på antall nye trenere og ledere i samme periode (Tønset m. fl., 2022). Ifølge kartleggingen er det hentet inn politiattester for mindre enn halvparten av de nye trenerne, men metodene journalistene har brukt er vanskelig å vurdere.

Når det gjelder håndtering, beskriver protokollen prosessen i klubb ved «mistanke eller bekymring om seksuell trakassering og/eller overgrep» (NFF 2020a). I en innledningstekst står det at «Klubbens representanter kan komme opp i ulike situasjoner der de blir bekymret for at et barn kan være utsatt for seksuell trakassering eller overgrep, fra noen i eller utenfor klubben» (NFF 2020a). Det er uklart om rutinene for håndtering som følger etter innledningsteksten kun begrenser seg til slike situasjoner og kun til barn. I noen tilfeller skal varsleren kontakte politiet direkte. Varsleren skal uansett melde ifra til styret i klubben, eller et annet organ som er definert som ansvarlige for slike saker. Styret eller et annet organ skal ta saken videre med to personer som saksansvarlige, én av hvert kjønn. Styret er ansvarlig for kontakt med politiet, foreldre (med mindre disse er under mistanke) og den som har varslet, og skal vurdere midlertidige tiltak for å forhindre nye overgrep (det vil si suspensjon). Ansvar for kontakt med NFFs eller NIFs påtalenemd er ikke nevnt.

Ved siden av rutinene som skal gjelde på klubbnivå opprettet NFF i 2020 en varslingskanal for uønskede hendelser. Vår informant omtaler denne som et verktøy for å fange opp overgrepssaker, men også andre saker, som ikke blir varslet til klubb eller politiet. Varslene kan sendes inn under navn eller anonymt, og behandles av NFF sentralt. I 2021 ble det ifølge NFFs egen kartlegging registrert 160 saker, hvorav 47 handlet om hets og trakassering, 21 om mobbing, 17 om trusler, 15 om vold og åtte om «vold og trusler» (NFF 2022). Av hets- og trakasseringssakene handlet 25 om rasisme, fire om homohets og 18 om «annet». Ifølge en informant i NFF handlet én av varslene om seksuell trakassering, ingen av varslene handlet om seksuelle overgrep. Informanten forteller at kanalen er relativt ny og lite kjent blant medlemmene, men at forbundet håper at den på relativt kort tid kan senke terskelen for å si fra:

Det er jo der vi på sikt håper at varslingskanalen kan få terskelen ned, med tanke på at du kan være anonym og selv om du er anonym så kan vi følge deg opp fordi vi kan ha en anonym dialog i varslingskanalen. [...] Så vi håper jo, misforstå meg rett, at vi vil få en økning i antall saker i 2022-23, så håper vi at det vil bli en nedadgående kurve etter det. Fordi jo flere som kjenner til, jo flere er det som kan si fra. *Nøkkelperson i NFF*

Per juni 2022 var det registrert 171 saker hvorav fire handlet om seksuell trakassering og en om seksuelle overgrep (nøkkelperson i NFF, personlig kommunikasjon, juni 2022).

Som med forebyggingstiltakene er det lite kunnskap om implementering og etterlevelse. Mediesaker om seksuelle overgrep mot barn og unge i fotball indikerer at det tidligere ikke har vært

noen systematikk i fotballklubbens håndtering, og at klubbene i mange tilfeller har spilt en langt mindre aktiv rolle enn det som skisseres i forbundets nåværende retningslinjer. Et annet spørsmål er hvor godt kjent rutinene for varsling og håndtering er blant medlemmer. I sin kartlegging rapporterer NRK at 60 prosent i et utvalg på 517 aktive fotballspillere på 16- og 19-årsalder er usikre på hvordan de kan varsle om uønskede hendelser i fotballen, mens NFFs egen kartlegging viser at rundt 80 prosent av 7784 aktive fotballspillere, både ungdom og voksne, ikke kjenner til NFFs varslingskanal for uønskede hendelser i fotballen (Tønset m. fl., 2022).

Trygg på trening ansees av NFF både som et verktøy til å realisere noen av tiltakene, men også til å informere om eksisterende tiltak, rutiner og retningslinjer.

Samarbeid med Redd Barna

En forløper til *Trygg på trening* oppstod da Strømsgodset fotballklubb tok kontakt med Redd Barna med et ønske om kunnskap om forebygging og håndtering av seksuelle overgrep mot barn. Samarbeidet med Strømsgodset førte til at Redd Barna fikk henvendelser fra flere fotballklubber. Da arbeidet med å utvikle *Trygg på trening* for alvor kom i gang, var det i tett samarbeid mellom Redd Barna, NFF sentralt og trenere og ledere fra en håndfull klubber på det sentrale Østlandet. En informant i Redd Barna forteller at «det var liksom med NFF vi utviklet kroppen til kurset» og at denne ressursgruppen var nyttig for å «sikre at vi når målgruppa vår».

Både Redd Barna og NFF beskriver et samarbeid preget av positivitet og en opplevelse av gjensidig nytteverdi og utfyllende kompetanse. Der Redd Barna besitter kunnskap og kompetanse om problematikk som angår barn som kommer til nytte for NFF, når NFF ut til svært mange barn og foreldre og er dermed en viktig arena for Redd Barna. Der Redd Barna har bidratt med kunnskap om barn og seksuelle overgrep, har fotballen bidratt med innsikt i den relevante konteksten og organisasjonen. Denne arbeidsfordelingen i kursutviklingen er reflektert i gjennomføringen av kurs for kursholdere. Disse kursene har vært holdt av en person fra Redd Barna, mens en representant for NFF har vært til stede for å svare på spørsmål om fotballspesifikke forhold:

Vi hadde da en veldig god dialog med Redd Barna på at det er Redd Barna som skal stå for opplæring, det er de som skal gjennomføre veilederkursene. Kretsene våre skal kun jobbe med, kall det innsalg, spre det ut. Så skal jeg være som en sånn støtte for Redd Barna i de veilederkursene, både teknisk og taktisk holdt jeg på og si, men også kunne være der for å svare da på spørsmål som går mer på fotballfag og klubb og hvordan ja, den biten der. Det funka egentlig veldig bra. *Nøkkelperson i NFF*

Informanten forteller også om verdien av samarbeidet med Redd Barna for legitimitet og troverdighet:

Så er det jo som med alle andre kall det eksterne organisasjoner da, så er jo fotballens merkevare og deres logo,

det er veldig mange som har lyst til å knytte seg til den, på samme måte som vi har også veldig lyst å knytte oss til Redd Barna og Trygg trafikk for å få den troverdigheten, være sikre på at det vi gjør er godt nok på de områdene.

Nøkkelperson i NFF

Det er viktig å nevne at informantene våre i Redd Barna ikke beskriver et ønske om å tilknytte seg NFF og fotballens merkevere. I gruppeintervjuet med dem beskrives Redd Barnas anseelse og troverdighet mer som et verktøy for å øve innflytelse på idrettsorganisasjonene, og dermed skape endring.

Uenigheter om utformingen av kursopplegget har ifølge informantene i stor grad begrenset seg til diskusjoner om omfang og om tidsbruk. Det fremstår som om to hensyn står i en viss motsetning til hverandre og fordrer kompromisser. På den ene siden vektlegger NFF et ønske om ikke å pålegge klubber for mange og for omfattende arbeidsoppgaver. Informanten i NFF beskriver det som en viktig del av sin rolle å være en «brems» for Redd Barnas ambisjoner.

Så var jo vår klare tilbakemelding at hvis vi skal klare å få dette gjennomført i klubb så må vi klare å få dette ned, maks en fotballkamp, maks 90 minutter. Fordi det er veldig mye som klubbene våre skal gjennom, ikke sant, det er ekstremt mange møteplasser, det er samlinger, det er roller og i tillegg til seksuelle overgrep og fokuset på det, så har vi samarbeid med Av og til, vi har Trygg trafikk, vi har med Antidoping, altså veldig masse elementer i den, kall det samfunnsansvarsbiten da som skal inn.

Nøkkelperson i NFF

På den andre siden er det, som tidligere beskrevet, viktig for Redd Barna at ønsket om å holde kurset kort ikke går på bekostning av faglighet. Dette dilemmaet kan også knyttes til digitalisering av kursene, et tema som har blitt aktualisert av koronapandemien. Informanten NFF forteller om mulighet for forenkling, fleksibilitet og økt gjennomføring når flere kurs kan holdes digitalt. I tråd med dette har NFF foreslått for Redd Barna å utvikle en versjon av *Trygg på trening* som et e-læringskurs.

Status og veien videre

Ifølge NFF har representanter for cirka hundre klubber vært gjennom kurs for kursholdere, blant annet gjennom digitale kurs som var tilgjengelige for fotballklubber over hele landet, med 40 plasser per kurs. NFF har altså valgt en modell med et kurs for kursholdere, der kursdeltakerne får opplæring som skal sette dem i stand til å holde *Trygg på trening*-kurs i klubbene sine.

Vi ønsket å ha litt mer kontroll på det, både fordi det er et tema som er vanskelig og som ikke hvem som helst kan snakke om og man kan jo oppleve at man har det for noen trenere og så er det en trener som rekker opp hånda «ja, jeg opplevde det da jeg var barn», det kan vekke ekstremt mange følelser, tanker, gode og dårlige i en sånn samling. Derfor ønsket vi å ruste opp de i klubbene som skal holde kurset best mulig.

Nøkkelperson i NFF

Kursimplementeringen foregår dermed i to trinn. Per i dag har vi ikke noen oversikt over hvor mange *Trygg på trening*-kurs som har vært gjennomført ute i klubbene.

Informanten omtaler koronapandemien som en pådriver for å gjennomføre kurs for kursholdere, men som en mulig brems for kursingen på klubbnivå:

Så der hvor pandemien på en måte var positiv var at vi fikk en digital versjon på det [veilederkurset], var jo at vi fant ut at vi kan jo nå mange flere på mye kortere tid enn at Redd Barna skal reise rundt i kretsene våre. Fordi der blir det jo litt avstander og det går mye tid, så er det også lite bærekraftig. Men der pandemien har påvirket negativt er jo utførelsen av selve kurset for trenere og lagledere i klubb.

Nøkkelperson i NFF

Klubbene har fått tilbud om en fysisk og en digital kurspakke, men informanten forteller at de likevel har hatt færre klubber igjennom enn de hadde håpet på, i hvert fall utfra det de har oversikt over. Forbundet jobber for tiden med et system som skal kunne gi denne oversikten.

7.2.2. Trygg på trening i Norges Svømmeforbund

Norges Svømmeforbund (NSF) har 65 000 medlemmer innenfor idrettene svømming, stup, synkronsvømming, vannpolo og Open Water. Svømming er den desidert største av idrettene, og det store flertallet av medlemmer – over 50 000 – er barn og unge under 20 år. Samarbeidet mellom NSF og Redd Barna om *Trygg på trening* startet i 2018 og 2019, og kursgjennomføringen kom godt i gang i starten av 2020. Dette forut for den første nedstengningen på grunn av koronapandemien. I og med nedstengningene har implementeringen av kurset bremsset opp.

Idrettens egenart

I tillegg til de generelle målsettingene for *Trygg på trening* om å øke kunnskap, bevissthet og handlingskompetanse, og å sørge for at rutiner og retningslinjer kommer på plass i klubber, trekker informanten i NSF frem at kursopplegget også kan bidra til bevisstgjøring rundt utfordringer som er spesielt framtreddende i forbundets idretter. Dette er utfordringer som kan, men ikke nødvendigvis må, knyttes an til vold og seksuelle overgrep som overordnet tematikk, men som ifølge informanten faller seg naturlig å behandle i *Trygg på trening*. Den første utfordringen handler om at utøvere gjerne har på lite klær:

Kanskje man skal være litt mer bevisst på at man er en lettkledd idrett. De fleste kommer jo fra idretten, og så blir man instruktør og trener, så blir det kanskje sånn at man tenker det er helt naturlig og bruker ikke så mye tid på det da. Jeg tror at vi i hvert fall ønsker at vi blir mer bevisste på det.

Nøkkelperson i NSF

Informanten forteller at det å drive fysisk aktivitet med lite klær kan oppleves som normalt for instruktør og trener, men kanskje ikke for barn og ungdom som deltar i aktiviteten. En beslektet utfordring handler om berøring. Kroppskontakt kan være helt nødvendig for å trygge utøvere, særlig i den helt grunnleggende svømmeopplæringen. I en lettkledd idrett er berøring gjerne hud mot hud eller mot tynne svømmeplagg. Informanten forteller om behovet for å ta på de yngste barna i den grunnleggende svømmeopplæringen:

Når de skal lære seg å flyte, første gang de skal legge seg på ryggen for å flyte, så må du gjerne holde i hvert fall under ryggen deres, kanskje ned mot rumpa for å hjelpe til der som oppdriftspunktet er. Man trenger ikke å holde hardt, det er kanskje bare et par tre fingre, men det er en form for berøring for å skape den tryggheten som barna trenger.

Nøkkelperson i NSF

Behovet for berøring blir mindre etter hvert som utøverne blir eldre og mer svømmedyktige. For tenåringer er det stort sett lite behov for berøring, også under teknikkinstruksjon. Når det gjelder berøring av yngre barn er det interessant å merke seg at informanten beskriver dette som et middel til å skape trygghet. Dette viser at trygghet på trening er et bredt begrep som i alle idretter rommer langt mer enn fravær av vold og seksuelle overgrep. I svømming er trygghet i vann en forutsetning, og her kan berøring fylle en viktig funksjon. Utfordringen ligger i nettopp denne tvetydigheten. For NSF er berøring en nødvendighet som instruktører og trenere må være i stand til å håndtere for at det ikke skal være ubehagelig for deltakere:

/// Berøring har vi vært inne på. Fordi noen som kanskje har en utfordring hjemme eller hva det måtte være, vil kanskje ikke reagere på den berøringen som man hadde trodd. Så derfor har vi tenkt at man kanskje skal være flinkere til å informere om at nå skal jeg sånn og sånn. Så du forbereder personen på at det skal skje da. At man ikke bare plutselig blir tatt på rumpa, og opplever det veldig ubehagelig, for det kan jo skje. *Nøkkelperson i NSF*

En tredje utfordring er fotografering. Informanten forteller at de aller fleste klubber har forbud mot at foresatte eller andre tilskuere tar bilder eller filmer på trening eller under konkurranser. Imidlertid forekommer filming av utøvere, for eksempel i forbindelse med teknikktraining:

Mange trenere bruker gjerne en Ipad, med en video-app der du kan filme teknikk. Og den appen kan spille av opptaket i den hastigheten du selv ønsker. Og du kan liksom spole frem og tilbake, på en veldig funksjonell måte. Og der kommer jo det med å filme lettkledd personer og hvilken oppmerksomhet du må ha rundt det da. *Nøkkelperson i NSF*

På spørsmål om hvor langt ned i alder trenere tar i bruk filming som et treningsverktøy, påpeker informanten at dette både byr på muligheter og utfordringer:

...jeg vil tippe at man kanskje begynner med det når de er 14-15 år, hvor de faktisk er mottagelige for å ha en samtale om teknikk da [...] Men klart det er jo også en alder, hvor det med kropp er en «issue» da. Men jeg har ikke opplevd at det har vært et problem noe sted, men det brukes, derfor har vi et dilemma om det. For jeg tror nok vi bruker de i en setting, der ikke andre [idretter bruker det]. Altså fotball vet jeg også bruker det, men de har jo gjerne en t-skjorte og shorts på seg, her er det badedrakter.
Nøkkelperson i NSF

Som med berøring er fotografering også en utfordring som aktualiseres av at deltakere som hovedregel har på seg lite klær.

Forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep

NSF har en egen nettside om seksuell trakassering og overgrep, der det heter at «Seksuell trakassering og overgrep ikke skal skje i idretten, og er direkte i strid med idrettens visjon om idretts glede for alle. Likevel vet vi at seksuell trakassering og overgrep skjer i idrettssammenheng, ofte uten at det blir rapportert, håndtert og reagert på.» (NSF, u.å.). Videre lenkes det til NIFs retningslinjer for seksuell trakassering og overgrep og til NIFs veileder om håndtering. NSF «oppfordrer alle sine klubber til å følge retningslinjene for seksuell trakassering og overgrep, samt bruke veilederen hvis seksuell trakassering og overgrep skjer».

På nettsiden ligger også et forslag til varslingsrutiner som er utformet i samarbeid med et advokatfirma og som NSF oppfordrer medlemsklubber til å vedta og ta i bruk. Dokumentet beskriver hvordan medlemmer kan varsle om kritikkverdige forhold og hvordan varsler kan håndteres. Informanten forteller at varslingsystemet har virket i fire-fem år, men at forbundet ikke er helt sikre på hvor godt forankret det er på klubbnivå. De opplever god dialog med klubber i varslingsaker, men utelukker ikke at noen henvender seg til idrettskretsen eller til NIF sentralt dersom en sak dukker opp. Dette gjør at en ikke har full oversikt over omfanget av varslingsaker, eller innsikt i hvordan alle varsler håndteres. I lys av dette ser NSF positivt på den nye varslingskanalen i NIF.

Samarbeid med Redd Barna

Informanten i NSF forteller gjennomgående om gode erfaringer både med samarbeidet med Redd Barna og med kursene som har blitt gjennomført hittil. Som for NIF sentralt og NFF tegnes et bilde av organisasjoner med utfyllende kompetanse:

De har vært veldig lydhøre for våre ting, så har vi jo tilpasset. De har jo sitt fag og vi har vårt fag. Men så det er ikke alle dilemmaene som Redd Barna ville lage, men jeg opplever jo ikke det som et problem. Mer at bare, hvor mye skal vi ha liksom. Så jeg synes det har vært et godt samarbeid. *Nøkkelperson i NSF*

Gjennom en ressursgruppe med representanter for klubber har NSF først og fremst vært involvert i tilpasningen av dilemmakort. Dilemmakortene har gitt mulighet til å belyse de mer særegne utfordringene nevnt over. Når informanten forteller om gode erfaringer fra kursene hittil, vektlegges dette, men også det at kurset løfter fram idretten som en arena for å avdekke overgrep som skjer utenfor idrett:

Ja, veldig glad. Synes det var bra. Det kommer opp noen tanker du ikke har hatt. Vi tenker ikke på det at mange er mye lettkledd, men vi burde kanskje tenke mer på det. Og det er det som på en måte skapes da, litt mer oppmerksomhet. Så er det jo andre dilemmaer her; barna som ikke blir henta på trening, barna som gjerne vil være tett oppi en voksen og sånt. Så det er andre ting som gjør at du kan prøve å finne ut om det barnet ikke har det så bra. Kanskje ikke her på vår arena, men utenfor, om man kan si ifra? Så egentlig skape en bedre hverdag for barnet, både på trening, men kanskje også utenfor.
Nøkkelperson i NSF

Inntrykket er at NSF stiller seg positive til at *Trygg på trening* også handler om vold og seksuelle overgrep som skjer utenfor idrett. Der NIF sentralt erfarer at det kan være krevende å gi ansatte og frivillige et ansvar for å håndtere denne typen utfordringer, er ikke dette et tema i intervjuet med nøkkelpersonen i NSF. Dette kan ha å gjøre med at NSF har mange profesjonelle instruktører og trenere med utdanning, og få frivillige foreldretrenere. Informanten beskriver kursing og trenerutdanning som «en integrert del av idretten» og forteller om en «god utdanningskultur».

Det er rimelig å tenke at instruktører og trenere i NSF utgjør en relativt mottakelig målgruppe både for *Trygg på trening* generelt, og for den type krav og forventninger et fokus på vold og seksuelle overgrep utenfor idretten kan implisere. Her er det verdt å minne om Redd Barnas erfaringer med å diskutere kursoppleggets omfang med NSF kontra med NFF. Der NFF var opptatt av å begrense omfang og tidsbruk for å sikre at kurset når ut bredt, forteller informantene i Redd Barna at NSF gjerne ville utdype deler av kurset og, om formålstjenlig, sette av mer tid.

I den etablerte kurskulturen ligger også en begrunnelse for selvimplementeringsmodellen, der *Trygg på trening* holdes av personer i klubben som ikke nødvendigvis har forkunnskaper om seksuelle overgrep mot barn:

Vi mener at opplegget fra Redd Barna er mer enn godt nok til at en eller annen person i klubben kan holde det bare ved å lese ressursmateriellet. Våre hovedtrenere, våre svømmeskoleansvarlige er vant til å holde instruktørmøter, trenermøter. *Nøkkelperson i NSF*

Kursing og kursholding beskrives som en del av hverdagen til trenere i NSF.

Status og veien videre

I forbindelse med forbundets instruktørkonferanse i januar 2020, deltok om lag 200 personer på kurs som ble ledet av en person fra Redd Barna. Planen var å gjennomføre tilsvarende opplegg i april 2020 i forbindelse med «Kompetansehelgen», der omtrent en tredjedel av medlemsklubbene var representert. Dette ble imidlertid avlyst på grunn av koronapandemien, men kurs ledet av Redd Barna var en del av det samme arrangementet i 2021. Når det gjelder antall kurs gjennomført i klubber, rapporterer NSF at 17 klubber hadde mottatt kursmateriale og fire klubber registrert at de hadde gjennomført *Trygg på trening*, per juni 2022. Implementeringsprosessen synes dermed å ha stoppet litt opp på det punktet der kurset håpes å være selvimplementerende, ved at klubber selv tar kontakt med særforbund, mottar kursmateriale og gjennomfører kurs.

Informanten forteller om mye positivitet om *Trygg på trening* blant klubber – både de få som har gjennomført og andre klubber som har signalisert at de ønsker å gjøre det. At det likevel halter litt, ser informanten i sammenheng med koronapandemien:

Og da ser vi at det er litt ras av klubber, som har lyst til å gjennomføre det i egne klubb. Så håper vi nå på snev av normalisering sånn at folk kan treffes litt igjen. For jeg tror folk har hatt bøyg med å gjøre det digitalt rett og slett. Fordi å drive å samle folk utenom trening, det har man ikke ønsket, og alle er ikke like gode digitalt.
Nøkkelperson i NSF

Der NFF ser digitale kurs som en mulighet for å øke kursdeltakelsen, fremstår digitalisering som en begrensning for NSF. Dette kan leses som et eksempel på at ulike særforbund har ulike kurskulturer, som kan fordre ulike løsninger når det gjelder kursutforming og implementeringsstrategi. Informanten tegner i det store og hele et svært positivt bilde av *Trygg på trening* sitt potensiale i NSF, med kursets nåværende utforming og implementeringsstrategi.

7.2.3. Trygg på trening i Norges Kampsportforbund

Norges kampsportforbund (NKF) er en paraplyorganisasjon som favner 20 ulike kampsporter³, med til sammen 470 klubber og rundt 40 000 aktive medlemmer. En tredjedel av NKF sin medlemsmasse er over 20 år, noe som betyr at forbundet har en mer voksen medlemsmasse enn mange andre særforbund. I tillegg til at særforbundene arrangerer trenerkurs og trenersertifisering, er også trenerne utdannet gjennom sine

egne stilartsorganisasjoner. Kursopplegget til NKF ble ferdigstilt sommeren 2021. Ett år etter har kursingen enda ikke kommet ordentlig i gang.

Idrettens egenart

Informanten fra NKF forteller om ett særtrekk ved kampsport som gjør *Trygg på trening* spesielt relevant for forbundet, nemlig hierarkisystemet i mange av kampsportene. Flere kampsporter opererer med beltegrader og har en etos som fordrer en form for ubalansert respekt fra deltakere som er lavere gradert overfor de som er høyere gradert. Den høyest graderte anses som en uformell leder. Dette kan ha betydning for miljøet i klubber:

Vi har jo et hierarkisystem i idrettene våre med beltegrader som gjør at det kan være, altså at man skal respektere den som er høyest gradert da. (...) Man skal helst ikke si så mye imot. Og det kan bli misbrukt dessverre.
Nøkkelperson i NKF

Normen om å ikke si *imot* kan ifølge informanten fort bli til en fordring om å ikke si *ifra* i volds- eller overgrepssaker med et lavere gradert (og kanskje yngre) offer og en høyere gradert (og kanskje eldre) gjerningsperson. Informanten presiserer at ikke alle kampsportene opererer med et slikt hierarki, og forteller om variasjon i hvordan de ulike grenene og ulike klubber forholder seg til problematikken:

Noen klubber er veldig flinke til det, og noen idretter har et veldig bevisst forhold til det, men så er det som med alt annet, at det også kan misbrukes dessverre. Hvem er det som blir president? Jo – vedkommende med høyest beltegrad. (...) Når man da ser at det praktiseres sånn på alle nivåer i idretten, så er det ikke så rart at man begynner å leve litt sånn også nederst på grasroten – at det er den som er høyest gradert som bestemmer.
Nøkkelperson i NKF

Her passer det å minne om det vi har nevnt i innledningen, at vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom er gjenstridige eller «wicked» problemer. Systemiske og kulturelle trekk ved idrettsorganisasjoner kan bidra til problemets kompleksitet og understreke behovet for løsninger på flere nivåer.

Rutiner for forebygging og håndtering

NKF har i sin langtidsplan for 2018-2024 trukket frem trygghet, samhold og respekt som sine verdier (NKF u.å.). Ifølge Retningslinjer for trygg kampsport, skal ethvert medlem «være sikker på å bli behandlet med respekt og føle en trygghet uansett hvor de måtte trene, konkurrere eller utøve sitt medlemskap». Forbundet baserer videre sine retningslinjer på World Karate Federation og IOC sine retningslinjer for «trygg idrett». IOC sin Consensus Statement definerer ifølge NKF «trygg idrett» som «et

idrettsmiljø som er respektfullt, rettferdig og fri for alle former for ikke-tilfeldig vold mot idrettsutøvere» (sitert i NKF, 2020). NKF presiserer at deres egne retningslinjer også inkluderer hendelser mot andre enn idrettsutøvere, som trenere og ledere. Under det de omtaler som «ikke-tilfeldig vold» inkluderer forbundet psykiske overgrep, fysiske overgrep, seksuell trakassering og forsømmelse. I NKF sine retningslinjer beskrives ulike former for overgrep, innvirkningen «ikke-tilfeldig vold» kan ha på både utøvere og idrett, samt de ulike prosedyrene rundt varsling. Utøvere, trenere og støtteapparat oppfordres videre til å behandle andre med respekt, avstå fra kommentarer og oppførsel som kan oppleves som krenkende og unngå kontakt med trener-team eller utøvere i lukket rom (m.m.).

Retningslinjene nevner følgende tiltak for å gjøre retningslinjene kjent i organisasjonen:

- Informere alle NKFs medlemmer, klubber og frivillige om forbundets retningslinjer, hvor de er tilgjengelige (NKFs nettsider), samt løfte dem frem på andre kanaler ved anledning. Sende retningslinjene til alle tilknyttede klubber, med anbefaling om å videreinformere sine medlemmer.
- Informere NKFs ledere, utøvere, trenere og dommere under sine planlagte møter og samlinger om deres ansvar ved en eventuell trakassering- eller overgrepssak.
- Å ha informasjon om trakassering og overgrep tilgjengelig under NKFs arrangementer (NKF, 2020)

Informanten forteller at forbundet, utover disse retningslinjene og tiltakene, har hatt «grensesetting» som tema på lederkurs for ungdom, brukt dilemmakort fra *Trygg på trening* i trener-utdanningen, og hatt Redd Barna på regionale medlemsmøter med mål om å spre informasjon om tematikken til sine trenere og medlemmer. Informanten beskriver at bare det å snakke om vold og seksuelle overgrep, er en god begynnelse:

Per dags dato så er ikke dette et tema som blir snakket om i klubb. Det er ikke et tema som folk føler de har kompetanse på, så jeg tror at bare det å begynne å snakke om tematikken og hjelpe dem til å begynne å reflektere over deres egen hverdag hjelper. Å løfte frem gråsonesituasjonene som vi har gjort i kurset vårt blant annet, tror jeg gir klubbene og medlemmene en økt bevissthet og kompetanse, og at terskelen etter hvert senkes litt mer og folk tør å si fra. *Nøkkelperson i NKF*

Forbundet har i flere år hatt egne rutiner for håndtering av varsler. Rutinene ble opprettet på bakgrunn av at tematikken fikk mer fokus i NIF og idretten ellers, i tillegg til at forbundet hadde hatt flere

varslingssaker. Forbundet har håndtert varsler internt med bistand fra NIF når det har vært nødvendig (for eksempel i saker der politi har vært involvert, i de mer alvorlige sakene eller ved inhabilitet). Informanten forteller om en struktur og kompetanse som har bygd seg opp over flere år med håndtering av varslingssaker:

NIF har hatt en veiledende rolle hvis det er utfordrende saker, og de som har jobbet med varslingssakene har hatt veldig god dialog med NIF rundt dette, som og har sett at vi har den kompetansen som trengs for å håndtere varslene internt også [...] Når man har jobbet med den tematikken i så mange år, så har man bygd opp en viss kompetanse og har en viss struktur i hvordan man gjør det. *Nøkkelperson i NKF*

I januar 2018 fikk forbundet en egen varslingsskanal, med mål om å senke terskelen for å varsle: «vi prøver jo til stadighet å senke terskelen for å varsle, og da trodde vi at å ha en egen varslingsskanal ville senke terskelen for å varsle kontra det å ha en varslingsskanal inn til NIF». Kanalen finnes på forbundets nettside, og fungerer som første steg i en formell klageprosedyre eller et siste steg i en uformell klageprosedyre. På samme nettside finnes også retningslinjer for trygg kampsport, og lenke til NIF sine sider hvor en kan lese mer om temaet. Det er usikkerhet rundt hvorvidt økning i varsler kan tilskrives varlingskanalen. Til tross for at informanten antar at mørketallene enda er store, kan den gradvise økningen i varsler tyde på at arbeidet som gjøres i forbundet og idretten generelt bidrar til at flere melder ifra:

Å snakke om det vil i veldig stor grad hjelpe på aktiviteten i klubbene – at det å si fra, å melde fra til riktig plass, å føle seg trygge, at det er – kall det et sunnhetsstegn – å ha medlemmer som tør å si fra. *Nøkkelperson i NKF*

Informanten sier videre at forbundet vil koble seg på NIF sin varslingsskanal, når denne tas i bruk.

Av de sakene som kommer opp forteller informanten at de helst ser at klubbene løser varsler selv, med bistand fra forbundet hvis det trengs, men de ser også at løsninger innad i klubber ofte går utover utøver når utøver er varsler: «det skjer jo ikke så veldig ofte at en trener blir avsatt på grunn av hans handlinger. Dessverre. Det er gjerne utøveren som slutter fremfor at det er trener som går eller blir flyttet til et annet parti». Ved spørsmål om forebygging og regler om hvordan trenere skal forholde seg til gråsoner og risikosituasjoner, som for eksempel det å være alene med utøvere, forteller informanten at det ikke er et reglement som er opplest og vedtatt utover forbundets egne og NIF sine retningslinjer som de ønsker at klubbene skal følge:

Likevel så ser vi at veldig mange trenere er trenere alene. De er de eneste voksne i treningslokalet. Og det handler jo om at det er små klubber med begrenset kapasitet. Trener setter seg selv i risikosituasjoner uten å tenke over det, fordi det har alltid blitt gjort sånn. Mens noen klubber er up to date og har alltid to trenere, så vi har jo hele spekteret. *Nøkkelperson i NKF*

Informanten forteller om stor variasjon i klubbstørrelse, tilgjengelige ressurser og kultur i forbundets klubber. Små klubber med lite trener-

kapasitet har gjerne ikke tid til å bruke ressurser på mer utdanningsarbeid enn det som er standardisert i trenerutdanningen, mens større klubber med mer ressurser har mulighet til å gå utover trenerutdanningen. Noen klubber er avhengig av at trenerne er frivillige og jobber alene, mens andre klubber kan lønne trenerne sine og ha flere trenere til stede. Flere trenere til stede sikrer ikke bare utøverne for mulige gråsonesituasjoner, men også trenerne, mener informanten.

Samarbeid med Redd Barna

Samarbeidet mellom NKF og Redd Barna startet opp høsten 2019. Tidligere hadde forbundet et e-læringskurs som het «Grense-setting». Forbundet opplevde at kvaliteten på kurset ikke var god nok, samt at kurset ikke nådde ut til klubbene og fant derfor at *Trygg på trening* var et bedre alternativ. Etter at en ressursgruppe ble etablert, gikk arbeidet om å tilpasse kurset sammen med Redd Barna i gang, med mål om å ivareta alle idrettene forbundet favner: «Vi er jo et fleridrettsforbund med veldig forskjellige uteseende på draktene våre og selvfølgelig utøvelse, så det var viktig å få med alle disse aspektene, at man får en karateutøver, en taekwondoutøver og en kendoutøver. At alle blir inkludert». Informanten kunne fortelle om et godt samarbeid med Redd Barna, med en oppstart som bar preg av behovet for å bli kjent med særforbundets kultur og forbundets utfordringer:

De har vært veldig flinke og imøtekommende med de utfordringene vi har. I starten tok det litt tid å bli kjent med organisasjonen. Vi er jo ikke en helt vanlig organisasjon, vi har hatt litt komplekse utfordringer; mye gråsoner, så det tok litt tid å bli kjent med hverandre og føle at de visste hvordan de skulle håndtere og prate om gråsoneproblematikken som vi har. *Nøkkelperson i NKF*

Informanten beskriver store ulikheter mellom klubber når det gjelder størrelse, ressurser, kurskultur, og med tanke på hvordan de forholder seg til NKF og de ulike kampsportenes stilartsorganisasjoner:

Altså klubbene er medlem i kampsportforbundet der de får medlemsfordelene gjennom NIF og utdanningsstilbud. Og så er de gjerne medlem i en ekstern organisasjon – det vi kaller for en stilartsorganisasjon. Der får de den idrettsspesifikke utdanningen sin: instruktørkurs og forskjellige andre kurs og workshops med hovedtrenerne i sin stilart. Dette gjør at de veldig ofte søker til den uoffisielle tilknytningen og ikke mot utdanningstilbudet som NKF gir. Det har vi sett på trenerutdanning, lederutdanning og vi ser det også nå angående denne tematikken. *Nøkkelperson i NKF*

For at Redd Barna skulle bli kjent med organisasjonen, arrangerte NKF informasjonsmøter for klubbene. For å sikre at kurset nådde målgruppen, opprettet forbundet en ressursgruppe med trenere, ansatte og kursholdere som har kompetanse innen trenerutdanning og kampsport. På denne måten fikk de også synspunktene fra noen som kjenner idrettene og trenerne som skal gjennom kurset. Informanten omtaler Redd Barna som faglig sterke og hjelpelige når NKF har hatt spørsmål eller i forbindelse med utfordringer i forbundet.

Status og veien videre

Kurset ble ferdigstilt sommeren 2021. Det var planlagt en innledende runde med veilederkurs. Per juni 2022 var disse ikke gjennomført fordi det var for få påmeldte deltakere. Informanten begrunner den manglende påmeldingen slik: «vi tror det er sammensatt: folk er mett på digitale tilbud, og nå som aktiviteten kommer i gang igjen, så er trening hovedprioritet for klubber og trenere». Videre beskrev informanten et interessant skifte i oppmerksomhet om tematikken fra da arbeidet med *Trygg på trening* startet til da kurset var ferdigstilt:

Da denne VG-saken kom⁴, så var det ganske mye fokus på seksuelle overgrep i idretten, så opplevde vi at veldig mange klubber tok kontakt og spurte «hva skal vi gjøre» og «hva gjør dere for at vi skal bli bedre». Da sa vi at vi holder på å utvikle *Trygg på trening*, for da hadde vi allerede kommet godt i gang med det. Men alle klubbene som tok kontakt og sa at de hadde lyst til å teste, at det var kjempebra at vi tok tak – de har forsvunnet. Når vi kontakter klubber og spør om de vil ta kurset eller være med på pilotkurs, så er det helt stille. Det er ikke positiv tilbakemelding, det er ikke negativ tilbakemelding, det er bare ingen tilbakemelding. *Nøkkelperson i NKF*

Informanten mener altså at mediasaker om seksuelle overgrep mot barn og unge har hatt en relativt umiddelbar, men også kortvarig betydning for klubbens interesse for *Trygg på trening*. Flere mulige grunner til at kursingen ikke har kommet i gang nevnes. Blant annet at mange klubber lettere søker seg til stilartsorganisasjonenes kontra forbundets utdanningstilbud. En løsning informanten drøfter er å involvere stilartsorganisasjoner i samarbeidet om *Trygg på trening* for å få en vei inn til klubbene: «har vi med stilidrettsorganisasjonene og de sier at dette er viktig så håper vi at de kan, at de kan dryppe nedover klubbene sine».

På tross av utfordringene, beskriver informanten en målgruppe som er interessert i å lære om forebygging og håndtering av vold og seksuelle overgrep mot barn: «[Trenerne] har lyst til å snakke om det, men de vet ikke helt hvordan de skal gripe fatt i det, er våre erfaringer». Videre sier informanten at fokuset ut 2022 vil være å gjennomføre kurs i klubber med instruktører fra NKF eller Redd Barna. Med andre ord er det aktuelt å gå bort fra modellen med at kursholder er en ansatt eller frivillig i idrettslaget, og heller utdanne en gruppe kursholdere i NKF som kan holde kurs i flere klubber: «Redd Barna har jo begrenset kapasitet og flere særforbund å ivareta, så vi blir helt avhengige av å utdanne en liten stab med kursledere selv. Det er vi nødt til».

³ Boksing, Judo og bryting har egne særforbund, og er altså ikke med i Norges Kampsportforbund

⁴ Informanten refererer til serien av overgrepssavsløringer i VG i november og desember 2020, se Christiansen m. fl. (2021).

7.2.4. Oppsummering

De tre særforbundene vi har studert er tydelige eksempler på at forskjellige særforbund og forskjellige idretter utgjør svært ulike implementeringskontekster for *Trygg på trening*. Informanten i NFF forteller om idrettslag og trenere som møter mange forventninger og krav om kursing og om utenomsportslig aktivitet. Digitale kurs løftes frem som en løsning som vil senke terskelen for gjennomføring og øke mulighetene for at kurset blir selvimplementerende. For NSF forventes normalisering etter koronapandemien å øke kursgjennomføringen i klubber. Digitale løsninger, som i perioder har vært det eneste alternativet, forstår informanten som begrensende. NSF beskrives som et forbund med god kurskultur, der *Trygg på trening* i sin nåværende form har gode forutsetninger for å bli selvimplementerende. Også i NKF har koronapandemien vært et problem. Her fortelles det om en ettervirkning av nedstengningene: at klubber som tidligere hadde signalisert at de ville gjennomføre kurs, har mer enn nok med å gjenopprette idrettsaktivitet. I det hele er NKF en særegen organisasjon i idrettslandskapet med egne spilleregler for kommunikasjon mellom særforbund og klubber, som gir andre forutsetninger for implementering.

Eksemplene viser at å tilpasse implementeringen av *Trygg på trening* til den enkelte implementeringskontekst står som en sentral utfordring i det videre arbeidet med kurset. I kapittelet har vi beskrevet gode samarbeidsrelasjoner mellom Redd Barna og særforbundene. Dette fremstår som en viktig forutsetning for å lykkes videre i implementeringsfasen.

8. Oppsummering og diskusjon

I denne avsluttende delen oppsummerer vi rapportens hovedfunn og peker på viktige spørsmål for det videre arbeidet med *Trygg på trening med Redd Barna* og for vårt følgeforskningsprosjekt.

Rapporten har svart på tre problemstillinger. Først har vi spurt om hva vi vet, utfra tidligere forskning, om vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom i idretten og i det norske samfunnet generelt, og om idrettens arbeid for å forebygge og håndtere. Tidligere forskning om idrett i Norge og internasjonalt – og om samfunnet i stort gjort i Norge – tegner et nyansert bilde av omfang, av hvem som utfører og blir utsatt for vold og

seksuelle overgrep, og om konsekvenser for de som blir utsatt. Et viktig funn som tangerer til en sentral problemantakelse til grunn for *Trygg på trening*, er at en betydelig andel av seksuelle overgrep mot barn og ungdom utføres av jevnaldrende. *Trygg på trening* setter i hovedsak søkelys på voksne tillitspersoner og trenere som mulige utøvere av vold og seksuelle overgrep, men forskning både i og utenfor idrett viser at dette bildet er mer nyansert. Det er verdt å diskutere om og hvordan dette kan få betydning i videreutviklingen av *Trygg på trening*.

Deretter har vi beskrevet endringsforståelsene som ligger til grunn for kurset og undersøkt prosessen hittil med å utvikle

og implementere *Trygg på trening* i tre særforbund. Som svar på disse problemstillingene vil vi trekke frem tre ytterligere hovedfunn. Det første angår aktørenes noe ulike perspektiver på kursets målsettinger og underliggende problemstillinger. To temaer er spesielt interessante. For det første, at *Trygg på trening* tematiserer vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom både på og utenfor idrettsarenaen, snakkes litt ulikt om av Redd Barna og av NIF. NIFs skepsis til å gi tillitsvalgte ansvar for hendelser som skjer utenfor idrettsarenaen, leser vi ikke primært som et juridisk eller politisk standpunkt, men som et pragmatisk ett, som angår virkning og implementering. Betydningen av at kurset også tematiserer hendelser utenfor

idrettsarenaen for virkning og implementering i ulike kontekster, er et tema for den videre forskningen. For det andre har vi satt søkelys på en mulig blindsoner i *Trygg på trening* for vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom begått av jevnaldrende. Bevisstgjøring om at slike hendelser også forekommer innad i jevnaldrederelasjoner, og handlingskompetanse for å håndtere dette, synes, i lys av tidligere forskning, å være viktige utbytter et slikt kurs vil kunne ha. Vi stiller spørsmål ved hvor godt dette er dekket opp i det foreliggende kursmaterialet.

Vårt tredje hovedfunn er at implementeringsprosessen jevnt over synes å ha bremset opp. Etter innledende utvikling av

kurs i samarbeid mellom Redd Barna, NIF og ressursgrupper i de ulike særforbund, og etter gjennomføring av flere kurs for kursholdere, har ønsket vært at *Trygg på trening* skal være selvimplementerende – at idrettslag selv skal ta kontakt med særforbund, få tilsendt kursmateriale og gjennomføre kurs. De tre særforbundene vi har studert forteller om status for våren 2022 at *Trygg på trening* ikke har lyktes med å gå over i en selvimplementerende fase. Svært få idrettslag har gjennomført kurs på egenhånd. NFF og NSF har hatt god deltakelse på kurs arrangert på tvers av klubber med kursholdere fra Redd Barna, inkludert kursholderkursene i NFF. NKF har hatt for få påmeldte til å gjennomføre kursholderkurs. Nedstengninger på grunn av koronapandemien og følgeeffekter av disse er viktige forklaringer. Samtidig er det et spørsmål om manglende implementering kan tilskrives kursets innretning og ambisjonen om selvimplementering, og om justeringer som må til for at kurset skal nå bredt ut. Informantene våre beskriver kontinuerlige prosesser og diskusjoner om slike justeringer, for å møte utfordringene med implementering.

En typisk tendens i organisasjonsutvikling er det som kalles «decoupling», ofte i den forstand at implementeringen av tiltak – snarere enn tiltakets egentlige målsettinger – ender opp som *de facto* målsetting i praksis (Bromley og Powell, 2012). Gjennomføring blir på sett og vis viktigere enn virkning. Denne formen for «decoupling» akselereres gjerne når implementeringen er krevende. Tendensen kan være problematisk, fordi det som skal til for å fremme implementering ikke nødvendigvis er det samme som det som skal til for å fremme virkning. I rapporten har vi vist til flere spenninger mellom antakelser om virkning og antakelser om implementering, som aktualiseres når implementering viser seg krevende.

Én slik spenning står mellom gjennomføring og faglighet. Fra vårt ståsted, synes også dette som en svært aktuell problemstilling i arbeidet med *Trygg på trening* framover: Hvordan øke kursdeltakelsen, men samtidig ivareta det faglige og pedagogiske innholdet og utbyttet for den enkelte kursdeltaker? Kanskje er spørsmålet særlig relevant når det gjelder utvikling av digitale versjoner av kurset. En annen spenning er mellom kurs og kursinnhold som er skreddersydd for det enkelte særforbund, og kurs og kursinnhold som er mer generelt. Selv om mer generelle kurs vil kunne være mindre ressurskrevende og åpne nye implementeringskanaler i idrettskretser og fleridrettslag, tilsier kursets situasjonsorienterte tilnærming at relevans for enkeltidretter fortsatt bør være et viktig prinsipp. Imidlertid skal det også nevnes at prosessen med å gjøre *Trygg på trening* relevant for ulike særforbund i enkelte tilfeller synes å lede til en utvidelse av kursets tematiske rammer. For eksempel er inkludering av spiseforstyrrelser som tema i ett forbund begrunnet med at det vil gjøre kurset mer relevant, og derfor være viktig for implementering. Selv om dette virker rimelig, er det viktig å minne om risikoer ved å utvide tematikken.

Faglighet, involvering og konkrete utbytter i form av rutiner og retningslinjer i klubb kan være vanskeligere å ivareta hvis flere ulike temaer inkluderes.

Vårt fjerde hovedfunn følger av det forrige. Selv om implementeringen av *Trygg på trening* jevnt over har bremsset opp har dette skjedd på forskjellige måter og med forskjellige fremtidsutsikter i de tre særforbundene vi har studert. Det er tydelig at ulike særforbund utgjør svært ulike implementeringskontekster for *Trygg på trening*. De tre særforbundene vi har studert varierer på måter som har relevans for implementeringen av kurset, og spesielt for muligheten til at kurset kan bli selvimplementerende. Idretters egenart og særforbundenes organisasjonskultur og ressurser har betydning. Et viktig spørsmål å forfølge videre er hvordan *Trygg på trening* bedre kan tilpasses ulike særforbund som implementeringskontekster. Etablerte samarbeidsrelasjoner mellom Redd Barna, særforbund og NIF gjør at det synes å være gode forutsetninger for å lykkes med dette arbeidet, på en måte som også ivaretar kurset idrettsspesifisitet og unngår «decoupling».

Trygg på trening gir informasjon og veiledning om et tema som har vist seg utfordrende for idrettslag å ta tak i. At kurset skal være enkelt å holde og lite ressurskrevende for det enkelte idrettslag synes som et premiss for å nå bredt ut i den organiserte idretten. Behovet for et slikt tiltak er stort, og kurset har et klart potensiale. Formålet med denne delrapporten – ved siden av å gi en kunnskapsoppsummering om feltet – har vært å sette søkelys på aktørenes endringsforståelser og på utfordringer i utviklings- og den tidlige implementeringsfasen av *Trygg på trening*. Med en endringsteoretisk tilnærming har vi fokusert mer på spenninger og utfordringer enn på samstemtheter og forhold som synes å fungere godt. Ambisjonen har vært å gi et sett med tidlige tilbakemeldinger og refleksjonspunkter for det videre arbeidet med kursutvikling og -implementering. Videre implementering av *Trygg på trening*, hvordan kurset arter seg i praksis, oppleves av deltakerne og får følger i idrettslag, og kursets langsiktige virkninger for barn og unges trygghet i norsk idrett, er temaer for følgeforskningen i fortsettelsen.

9. Referanser

- Backe-Hansen, E., Smette, I. og Vislie, C. (2017). *Kunnskapsoppsummering Vold mot barn og systemsvikt* (Rapport nr 4/17). NOVA. <https://www.regjeringen.no/contentassets/3be8090f3c354f5eb821535142071c50/1.-kunnskapsoppsummering--vold-mot-barn-og-systemsvikt-elisabeth-backe-hansen-ingrid-smette-og-camilla-vislie.pdf>
- Bakken, A. (2019). *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* NOVA-rapport 2/19. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA/OsloMet – storbyuniversitetet.
- Bjørnseth, I., og Szabo, A. (2018). Sexual Violence Against Children in Sports and Exercise: A Systematic Literature Review. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(4), 365-385. doi:10.1080/10538712.2018.1477222
- Blaasvær, N., og Baiju, N. (2019). *Opplærings- og informasjonstiltak for barn og unge for å forebygge og avdekke vold, overgrep og krenkelser: Systematisk kartleggingsoversikt*. Rapport. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Brackenridge, C., og Kirby, S. (1997). PLAYING SAFE: Assessing the Risk of Sexual Abuse to Elite Child Athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 32(4), 407-418. doi:10.1177/101269097032004005
- Brackenridge, C., og Fasting, K. (2005). The Grooming Process in Sport: Narratives of Sexual Harassment and Abuse. *Auto/biography: Bulletin of the British Sociological Association Study Group on Auto/Biography*, 13(1), 33-33.
- Brackenridge, C., og Rhind, D. (2014). Child Protection in Sport: Reflections on Thirty Years of Science and Activism. *Social Sciences*, 3(3), 326-340. doi:326-340 DOI 10.3390/socsci3030326
- Bromley, P. & Powell, W.W. (2012). From Smoke and Mirrors to Walking the Talk: Decoupling in the Contemporary World. *The Academy of Management Annals*, 6(1). 483-530. doi:10.1080/19416520.2012.684462
- Burke, A. M. (2021). Raising the Bar: Increasing Protection for Athletes in the Olympic Movement from Sexual Harassment and Abuse. *Journal of Legal Aspects of Sport*, 31(1), 60-93. doi:10.18060/24920
- Carstensen, G. (2016). Sexual Harassment Reconsidered: The Forgotten Grey Zone. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24(4), 267-280. doi:10.1080/08038740.2017.1292314
- Christiansen, A. K., Folkvord, M. S., Syversen, C. P. og Rasmussen, E. (2021, 21. januar). Idrettsovergrepene. *VG*. <https://www.vg.no/sport/i/6zz2P8/idrettsovergrepene>
- Fasting, K., Brackenridge, C., og Knorre, N. (2010). Performance Level and Sexual Harassment Prevalence among Female Athletes in the Czech Republic. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 19(1), 26-32. doi:10.1123/wspaj.19.1.26
- Fasting, K., Brackenridge, C., og Sundgot-Borgen, J. (2000). *The Norwegian women project: Females, elite sports and sexual harassment*. Oslo: The Norwegian Olympic Committee and Confederation of Sport.
- Fasting, K., Brackenridge, C., og Sundgot-Borgen, J. (2003). Experiences of Sexual Harassment and Abuse among Norwegian Elite Female Athletes and Nonathletes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74(1), 84-97. doi:10.1080/02701367.2003.10609067
- Fasting, K., Brackenridge, C., og Walseth, K. (2002). Consequences of sexual harassment in sport for female athletes. *Journal of Sexual Aggression*, 8(2), 37-48. doi:10.1080/13552600208413338
- Fasting, K., Chroni, S., og Knorre, N. (2014). The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society*, 19(2), 115-130. doi:10.1080/13573322.2012.660477
- Fasting, K., og Sand, T. S. (2014). Forebygging av seksuell trakassering og overgrep i norsk idrett. In G. von der Lippe og H. K. Hognestad (Eds.), *Kjønnsmakt i idrett og friluftsliv*. Oslo: Novus Forlag.
- Fasting, K., og Sand, T. S. (2015). Narratives of sexual harassment experiences in sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 7(5), 573-588. doi:10.1080/2159676X.2015.1008028
- Fasting, K., og Sand, T. S. (2017). Likestilling i idretten: Et notat med vekt på kjønnsbalansen blant ansatte, trenere og ledere i særforbund. <https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/9b5b63c9ba5a4f23907b2dd0b651f76f/19.10.17-fastig-og-sand.pdf>
- Fasting, K., Sand, T. S., og Sisjord, M. K. (2018). Coach-athlete sexual relationships: Coaches' opinions. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 13(4), 463-470. doi:10.1177/1747954117753807
- Fournier, C., Parent, S. og Paradis, H. (2022) The relationship between psychological violence by coaches and conformity of young athletes to the sport ethic norms. *European Journal for Sport and Society*, 19(1), 37-55. doi: 10.1080/16138171.2021.1878436
- Guilbert, S. (2004). Sport and Violence - A Typological Analysis. *International Review for the Sociology of Sport*, 39(1). doi: 10.1177/1012690204040522
- Hafstad, G. S., og Augusti, E. M. (Red.) (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. (Rapport 4/2019).
- Hartill, M. (2009). The Sexual Abuse of Boys in Organized Male Sports. *Men and Masculinities*, 12(2), 225-249.
- Hartill, M., og Lang, M. (2014). "I Know People Think I'm a Complete Pain in the Neck": An Examination of the Introduction of Child Protection and "Safeguarding" in English Sport from the Perspective of National Governing Body Safeguarding Lead Officers. *Social Sciences*, 3(4), 606-627. <https://www.mdpi.com/2076-0760/3/4/606>
- Hartill, M. J. (2017). *Sexual Abuse in Youth Sport: A sociocultural analysis*: Routledge.
- Hartill, M., Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M., og Cirera, E. (2021). *CASES: General Report. The prevalence and characteristics of interpersonal violence against children (IVAC) inside and outside sport in six European countries*. Edge Hill University. <https://doi.org/https://doi.org/10.25416/edgehill.17086616.v1>
- Johansson, S., og Stefansen, K. (2019). Policy-making for the diffusion of social innovations: the case of the Barnahus model in the Nordic region and the broader European context. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33(1), 4-20. <https://doi.org/10.1080/13511610.2019.1598255>
- Johansson, S. (2017). *Sexual Relationships between Athletes and Coaches: Love, Sexual Consent, and Abuse*. (PhD). GIH - Gymnastik och idrottshögskolan, Stockholm.
- Johansson, S. (2020). *Från policy til praktik - mot sexuella övergrepp inom idrotten*. Riksidrottsförbundet.
- Kjellgren, C. (2009). Adolescent sexual offending. Prevalence, risk factors and outcome. Lund University.
- Kloppen, K., Haugland, S., Svedin, C. G., Mæhle, M., & Breivik, K. (2016). Prevalence of child sexual abuse in the Nordic countries: A literature review. *Journal of child sexual abuse*, 25(1), 37-55. doi: 10.1080/10538712.2015.1108944
- Leahy, T., Pretty, G., og Tenenbaum, G. (2002). Prevalence of sexual abuse in organised competitive sport in Australia. *Journal of Sexual Aggression*, 8(2), 16-36. doi:10.1080/13552600208413337
- Løberg, A. K., Strande, O. B., Skrefsrud, L. E. og Holø, R. M. (2020, 11. februar). Det lengste løpet. *NRK*. <https://www.nrk.no/innlandet/xl/trener-i-engerdal-utsatte-en-rekke-friidrettstalenter-for-overgrep-1.14777918#authors--expand>
- Marsollier, É., Hauw, D., von Roten, F.C. (2021). Understanding the Prevalence Rates of Interpersonal Violence Experienced by Young French-Speaking Swiss Athletes. *Frontiers in Psychology*. doi:10.3389/fpsyg.2021.726635
- McMahon, J., Zehntner, C., McGannon, K.R og Lang, M. (2021) Athlete- and coach-led education for teaching about abuse and neglect. Final report for the IOC Olympic Studies Centre Advanced Olympic Research Grant Programme 2020/2021 Award.

- Mossige, S., og Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. (NOVA Rapport 5/16).
- Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, C., Carska-Sheppard, A., Fasting, K. og Budgett, R. (2016). International Olympic Committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 50(17), 1019-1029. doi:10.1136/bjsports-2016-096121
- Myhre, M. C., Thoresen, S., og Hjemdal, O. K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer*. (Rapport 1/2015). NFF (2020a). *Protokoll for forebygging og håndtering av seksuell trakassering og overgrep*. https://www.fotball.no/globalassets/klubb-og-leder/kvalitetsklubb/niva1/retningslinjer_overnep_og_trakassering.pdf
- NFF (2020b). *Strategiplan 2020-2023*. Oslo: Norges Fotballforbund. <https://www.fotball.no/globalassets/nff-org/nff-strategiplan-2020-2023.pdf>
- NFF (2022). *Uønskede hendelser i norsk fotball 2021*. Oslo: Norges Fotballforbund. <https://www.fotball.no/contentassets/bcadac7f6e10463c82525dc884dd0035/uonskede-hendelser-i-norsk-fotball-2021-oppdateret.pdf>
- NIF (u.å. a). *Seksuell trakassering og overgrep*. Hentet 2. mai 2022 fra <https://www.idrettsforbundet.no/tema/retningslinjer/seksuell-trakassering-og-overgrep/>
- NIF (u.å. b). *Rettleiar for handtering av saker som gjeld seksuell trakassering og overgrep*. Hentet 2. mai 2022 fra <https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/d12648265cf24a559dd3cf8230c4241d/retleiar-for-handtering-av-saker-som-gjeld-seksuell-trakassering-og-overgrep-pdf.pdf>
- NIF (u.å. c). *Veileder for handtering av vold og trusler i idretten*. Hentet 30. juni 2022 fra: <https://www.idrettsforbundet.no/tema/vold-og-trusler/>
- NIF (u.å. d). *NIFs påtalenemd*. Hentet 27.sep 2022 fra: <https://www.idrettsforbundet.no/tema/juss/nifs-patalenemd/>
- NIF (u.å. e). *Bestemmelser om barneidrett*. Hentet 2. mai 2022 fra: <https://www.idrettsforbundet.no/tema/barneidrett/bestemmelser-om-barneidrett/>
- NIF (u.å. f). *Retningslinjer for ungdomsidrett*. Hentet 2. mai 2022 fra: <https://www.idrettsforbundet.no/tema/ungdomsidrett/retningslinjer-for-ungdomsidrett/>
- NIF (u.å. g). *Politiattest*. Hentet 17. desember 2021 fra <https://www.idrettsforbundet.no/klubbguiden/politiattest/>
- NIF (2010). *Informasjon om og retningslinjer mot seksuell trakassering og overgrep i idretten [Brosjyre]*. https://www.idrettsforbundet.no/siteassets/idrettsforbundet/tema/retningslinjer/brosjyre_seksuell-trakassering_norsk_web.pdf
- NIF (2021a). *Nøkkeltall-rapport 2020*. Oslo: Norges idrettsforbund. <https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/9f94ba79767846d9a67d1a56f4054dc2/nokkeltallsrapport-2020.pdf>
- NIF (2021b). *Rapport. Etisk og trygg idrett*. Oslo: Norges idrettsforbund. https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/ab34d93ae00748d28eb2687be36add76/rapport_nif_etisk-og-trygg-idrett_2021.pdf
- NKF (u.å.) *Langtidsplan*. <https://kampsport.no/om-oss/plan-og-strategi/langtidsplan/>
- NKF (2020). *Retningslinjer for trygg kampsport*. <https://kampsport.no/wp-content/uploads/2020/09/NKF-Retningslinjer-for-trygg-Kampsport.pdf>
- NSF (u.å.). *Seksuell trakassering og overgrep*. <https://svomming.no/forbundet/klubbdrift/retningslinjer/seksuell-trakassering-overgrep/>
- Ohlert, J., Rulofs, B. & Rau, T. (2020). Comparison of elite athletes' sexual violence experiences in and outside sport. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 50, 435-443. doi:10.1007/s12662-020-00678-3
- Ohlert, J., Vertommen, T., Rulofs, B., Rau, T. & Allroggen, M. (2021). Elite athletes' experiences of interpersonal violence in organized sport in Germany, the Netherlands and Belgium. *European Journal of Sport Science*, 21 (4), 604-613. doi:10.1080/17461391.2020.1781266
- Owton, H., og Sparkes, A. C. (2017). Sexual abuse and the grooming process in sport: Learning from Bella's story. *Sport, Education and Society*, 22(6), 732-743. doi:10.1080/13573322.2015.1063484
- Parent, S., Lavoie, F., Thibodeau, M.-È., Hébert, M., og Blais, M. (2016). Sexual Violence Experienced in the Sport Context by a Representative Sample of Quebec Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(16), 2666-2686. doi:10.1177/0886260515580366
- Parent, S., & Fortier, K. (2018). Comprehensive overview of the problem of violence against athletes in sport. *Journal of Sport & Social Issues*, 42(4), 227- 246. <https://doi.org/10.1177/0193723518759448>
- Parry, J. (1998). Violence and aggression in contemporary sport. I M. McNamee og J. Parry (red.), *Ethics and Sport – the Contribution of Philosophy*. London: Routledge, 205-224.
- Redd Barna. (u.å.) *Trygg på trening med Redd Barna*. <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/trygg-pa-trening/>
- Rhind, D., og Owusu-Sekyere, F. (2018). *International Safeguards for Children in Sport: Developing and embedding a safeguarding culture*. London: Routledge.
- Skilbrei, M.-L., Stefansen, K., og Heinskou, M. (2019). A Nordic research agenda on rape. In M. Heinskou, M.-L. Skilbrei, og K. Stefansen (Eds.), *Rape in the Nordic countries. Continuity and change*. London: Routledge.
- Skilbrei, M.-L., og Stefansen, K. (2018). *Seksuell vold, En samfunnsvitenskapelig innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Skrubbeltrang, L. S., Olesen, J. S., og Nielsen, J. C. (2021). The coach as gatekeeper, distributor of resources and partner for sports talents. *Sports Coaching Review*, 1-19. doi:10.1080/21640629.2021.1978730
- Smart, C. (1995). *Law, Crime and Sexuality: Essays in Feminism*. London: Sage.
- Solstad, G. M. (2019). *Safe Sport for All? Exploring safety and Safeguarding in Zambian Sport*. (PhD). Norwegian School of Sport Sciences, Oslo.
- Solstad, G. M., Sandvik, M. R., og Sletten, M. A. (2022). *Deltakelse, inkludering og trivsel i barne- og ungdomsidretten. Delrapport fra forskningen om Idrett for alle i Oslo*. NOVA-rapport 1/22. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA/OsloMet – storbyuniversitetet.
- Solstad, G. M., Stefansen, K., og Strandbu, Å. (2021). An Eliasian analysis of students' views on guidelines against sexual harassment and abuse in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 0(0), 10126902211053539. doi:10.1177/10126902211053539
- Spaaij, R. (2015). *Sport and violence*. I R. Giulianotti (red.), Routledge handbook of sociology of sport, Routledge, London (2015), pp. 324-334
- Stang Dahl, T. (1994). *Pene piker haiker ikke* Oslo: Universitetsforlaget.
- Stefansen, K., Løvgren, M., og Frøyland, L. R. (2019). Making the case for 'good enough' rape-prevalence estimates: Insights from a school-based survey experiment among Norwegian youths. In *Rape in the Nordic Countries* (pp.66-82). Routledge.
- Stefansen, K., Solstad, G. M. og Strandbu, Å. (2019). Young Athletes' Perceptions of Coach-Athlete Sexual Relationships: Engaging With Competing Ethics. *Sociology of Sport Journal*, 36(4), 339-346. doi:10.1123/ssj.2019-0007
- Steine, I.M., Winje, D., Nordhus, I.H., Milde, A.M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korreler hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep>
- Stirling, A. E., og Kerr, G. A. (2009). Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society*, 12(2), 227-239. doi:10.1080/17430430802591019
- Strand, K.J. & Weiis, G.L. (2020). *Experiencing Social Research, A Reader*. London: Routledge.
- Sverdrup, S. (2014). *Evaluering. Tilnærming, modeller og eksempler*. Oslo: Gyldendal.
- Sølvberg, N., Torstveit, M. K., Rosenvinge, J. H., Pettersen, G. og Sundgot-Borgen, J. (2022). Sexual harassment and abuse among young elite athletes, recreational athletes, and reference students. a prospective study. *Medicine and science in sports and exercise*. doi: 10.1249/MSS.0000000000002972
- Tønset, T. S., Fehn, A., Bøe, H. og Vepså, S. (2022, 7. mai). Misbrukt av treneren. NRK. https://www.nrk.no/osloogviken/xl/linnea_-ble-utsatt-for-overgrep-av-sin-egen-fotballtrener-1.15854394#intro-authors--expand
- Tønset, T. S., Fehn, A. og Bøe, H. (2022, 8. mai). Hull i forsvaret. NRK. <https://www.nrk.no/osloogviken/xl/mange-nye-fotballtrenere-mangler-politiattest-klubbene-vet-ikke-om-noen-av-disse-er-overgripere-1.15888594>
- Vertommen, T., Veldhoven, N. S., Wouters, K., Kampen, J.K., Brackenridge, C.H., Rhind, D.J.A., Neels, K. og Eede, F.V.D. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse and Neglect*, 51, 223-236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>
- Vertommen, T., Kampen, J., Veldhoven, N. S., Wouters, K., Uziblo, K. og Eede, F.V.D. (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse and Neglect*, 63, 172-182. doi:10.1016/j.chiabu.2016.11.029
- Vertommen, T., Kampen, J., Veldhoven, N. S., Uziblo, K., Eede, F.V.D. (2018). Severe interpersonal violence against children in sport: Associated mental health problems and quality of life in adulthood. *Child Abuse and Neglect*, 76, 459-468. doi:10.1016/j.chiabu.2017.12.013
- Wilinsky, C. L., og McCabe, A. (2021). A review of emotional and sexual abuse of elite child athletes by their coaches. *Sports Coaching Review*, 10(1), 84-109. doi:10.1080/21640629.2020.1775378
- Young, K. (2019). *Sport, violence and society*. Routledge. (2. utg.)

